

KAITSELIIDU DOKTRIIN

Manööverlik lähenemine operatsioonidele

KAITSELIIT

Manööverlik¹ lähenemine operatsioonidele

Sissejuhatus

Ülesehitus. Käesolev peatükk sõnastab nüüdisaegse manöövrikeskse lähenemise põhialused, mille rakendamine jagatakse seejärel kuueks osaks:

- a) olukorra mõistmine,
- b) arusaamade mõjutamine,
- c) initsiatiivi haaramine ja hoidmine,
- d) sidususe ja tahte lõhkumine,
- e) sidususe ja tahte kaitsmine,
- f) manööverliku lähenemise tõhustamine.

Manööverliku lähenemise põhialused

Eesti laiapindse sõjalise alusdoktriini esimene tõekspidamine on manööverlik lähenemine operatsioonidele. See on kaudne lähenemisviis, mis rõhutab nii vastase võitlusvõimsuse kontseptuaalse ja moraalse komponendi mõistmist ning sihtmärgistamist kui ka füüsilise komponendi ründamist. Oluline tähtsus on arusaamade mõjutamisel ning sidususe ja tahte lõhkumisel või kaitsmisel. Kõnealune lähenemisviis hõlmab jõu kasutamist ja jõuga ähvardamist vägivaldsete ja vägivallatute vahendite kombinatsioonidena. See keskendub **initsiatiivi haaramisele** ning oma tugevuse rakendamisele vastase nõrkuste ja haavatavuste vastu, kaitses samal ajal enda selliseid kohti. Nüüdisaegne manööverlik lähenemine eeldab teatud mõttelaadi, praktilisi teadmisi ja **initsiatiivi soosivat juhtimisfilosoofiat**.

a. **Mõttelaad.** Manööverlik lähenemine on mõttelaad, mis põhineb suutlikkusel inimloomust mõista ja sellega manipuleerida, leidmaks üles haavatavaid kohti ja mõjutuspunkte. See sõltub organisatsioonilisest erksusest ja valmisolekust detsentraliseerida, võimest ära tunda ohtusid ning leida neile lahendusi, riskida vastase võitlusvõime nõrgendamise nimel, et saavutada taktikalisi ja operatsioonilisi eesmärgi. Sellise kaudse lähenemisviisi puhul on saavutatav tulemus tähtsam kui selle saavutamise viis. Kurnamine ei ole välistatud, kuid mistahes meetodite kasutamisel peaksid taotletavad tulemused olema kasutatavatest ressurssidest ebavõrdeliselt suuremad. Manööverlik lähenemine seisneb mõtte manööverdumises, mitte niivõrd füüsilises liikumises. See ei ole manööversõja sünonüüm, sest viimane kirjeldab enamjaolt füüsilist tegevust ega ole enam kui manööverliku lähenemise üks alajaotisi.

b. **Praktilised teadmised.** Manööverlik lähenemine nõuab individuaalsel haridusel ja ühisel väljaõppel põhinevaid laiaulatuslikke praktilisi erialateadmisi. Need teadmised sisendavad enesekindlust, mis omakorda annab vabaduse rakendada originaalseid, uuenduslikke ja ootamatuid tegevuskäike kombinatsioonis otsusekindlusega, et saavutada edu, ning võimega haarata ja hoida initsiatiivi. Rõhk on pandud leidlikkusele, mida toetavad füüsilised vahendid. Manööverliku lähenemise kasutajat

¹ 2. Eesti keele seletav sõnaraamat: PILTL kaval toimimisviis, osav võte. *Parteide valimiseelsed manöövrid. Poliitiline manööver. Mahhinatsioonid ja kulissidetagused manöövrid. Kogu jutt oli vaid manööver teiste tähelepanu kõrvalejuhtimiseks. Lubadus olukorda uurida oli ainult manööver aja võitmiseks.* *, „Telegovil on mõnda kuud juba kõige julgemad manöövrid börsil korda läinud,“ kõneles Maksim edasi. E. Vilde. <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=man%C3%B6%C3%B6verlik&F=M>.

PROJEKT

peavad iseloomustama kannatlikkus ja vastupidavus, aga ka kartmatus ja otsustavus.

c. **Juhtimisfilosoofia.** Manööverlik lähenemine rajaneb juhtimisfilosoofial, mida iseloomustavad tsentraliseeritud kavatsus ja detsentraliseeritud täideviimine ning mis soosib tegevusvabadust ja initsiatiivi. Põhiülesandekeskse juhtimise doktriin rõhutab saavutada vaja oleva tulemuse mõistmise tähtsust, mitte ei kirjuta täpselt ette viise, kuidas seda teha. Põhiülesandekeskne juhtimine, mida kirjeldab peatükk „Operatsioonide juhtimine“, on Kaitseliidu operatsioonide läbiviimise teine tõekspidamine.

Käesoleva peatüki lõppu paigutatud joonis 5.2 võtab kokku manööverliku lähenemise elemendid.

Rakendamine

Manööverliku lähenemisviisi rakendamine eeldab viit oskust, mida omakorda täiendab rida lisavõimeid.

Olukorra mõistmine

Nüüdisaegse manööverliku lähenemise praktiline rakendamine maismaakeskkonnas eeldab esmajoonel vajadust mõista olukorda, kusjuures mõistmine koosneb teabe, luureteabe ja vaistu kasutamisest, inimeste ja maastiku tundmisest ning mõjudest ja tulemustest arusaamisest. Tavaliselt peetakse arusaamise all silmas, et isik tajub või hindab olukorda. Doktriini kontekstis tähendab arusaamine konkreetse olukorra ja inimeste või gruppide tõenäolise reaktsiooni korrektset tõlgendamist, mis on vajalik tõhusale otsustusprotsessile raamistiku loomiseks. Sotsiaalsed ja kultuurilised vaatenurgad avaldavad arusaamisele oma mõju, sest erinevad kogukonnad² näevad samu teemasid erineva pilguga. Maismaa tegevuskeskkonnas nõuab mõistmine kaht ühilduvat tasandit. Esiteks konflikti kui nähtuse mõistmine üldisemas mõttes ja käimasoleva konflikti iseloomu mõistmine konkreetsemalt. Teiseks on vajalik valitseva olukorra, sealhulgas asjassepuutuvate inimeste, aga ka maastiku omaduste ja eripärade mõistmine. Operatsioonilise mõtestatuse saavutamiseks tuleb individuaalsed arusaamised konsolideerida kollektiivseks mõistmiseks, näiteks staabis, malevate ja nendest moodustatavate sihtüksuste üleselt, partnerite – kohalik(ud) omavalitsus(ed), politsei- ja piirivalveamet, päästeamet – üleselt ja lõpuks liitlaste vahel. See eeldab suutlikkust mõistmist edasi anda ja arusaamu omavahel vahetada, vähendamaks nende võimalikku subjektiivsust.

Teabe, luureteabe ja vaistu kasutamine. Olukorra mõistmine põhineb juurdepääsu omamisel teabele, mis töödeldakse luureteabeks ja mida kasutatakse vaistu abil.

a. **Teave.** Teave koosneb andurite või luureallikate kogutud töötlemata andmeühikutest ehk -gruppide, mida tõlgendatakse ja asetatakse konteksti, et avalduks nende tähendus, täpsus ja usaldusväarsus. Teabel on väärtust üksnes siis, kui seda jagatakse turvalises süsteemis.

b. **Luureteave.** Luureteave on teabe töötlemise tulemus, mida seejärel hinnatakse. Luureteave puudutab tavaliselt olukorda mõjutavaid ohte, riske, kavatsusi ja tegureid. See peab esitama sidusa ja kõikehõlmava seisukoha ning olema nii täpne ja

² Tuleb arvestada Eesti regionaalset demograafiat ning kultuurilisi ja sotsiaalseid erisusi.

PROJEKT

ajakohane kui võimalik. Luureteave toetab otsuse tegemist ja peab seega olema **esitatud otsustajale mugaval viisil**. See tähendab põhjendatud nõuannete esitamist, mitte andmetega ülepuistamist. Luureteave võib suuta ainult tuvastada lünki olemasolevas teabes, kuid siis aitab see hinnata teadmatusega seonduvaid riske.

c. **Intuitsioon**³. Intuitsioon on võime mõista ilma pikaleveniva arupidamise või analüüsita. Intuitsioon on suurel määral alateadlik – otsusetegija lihtsalt teab, mida teha. Kuigi säärast intuitsiooni võib pidada teatud määral kaasasündinud andeks, peavad selle aluseks olema ja seda süvendama mõistus, kogemused, haridus, väljaõpe ja jõupingutused, mis üheskoos loovad võime ära tunda mustreid, probleeme ja lahendusi. Ülemaid tuleb julgustada vastuvõetava teabe ja luureteabe toetusel intuitsiooni kasutama.

„Mind on aastaid süüdistatud, et ma teen otsuseid hetkega. Aga ausalt öeldes ei ole see tõsi, sest [...] ma olen pühendunud sõjanduse õppija ja mõtled, mida ma väljendan, [...] on aastatepikkuste mõtiskluste ja uurimuste tulemus.“⁴

George S. Patton jun

Luureteave praktikas. Luureteavet vajades teatab ülem oma luurepersonalile, mida ja millal ta teada tahab. Ta peab oma nõudeid väljendama selgelt ja lihtsalt. Kuid ka kogu ülejäänud staap peab kogu aeg teavet ja luureteavet mõistma, see ei ole mingi nõiakunst, millega vaid asjassepühendatud kinnises kambris tegelda tohivad. Staap teisendab ülema luureteabenõuded teabevajadusteks ja kogumisülesanneteks ning määrab töötlemisel kasutatavad vahendid. Ülem võib kasutada teabenõuete tulemusi oma plaanide või oletuste testimiseks, võib-olla selleks, et püüda need ümber lükata. Seepärast peavad staabiohvitserid olema piisavalt veendunud, et anda nõu, mis esitab küpsemailegi plaanidele vastuväiteid ja väljakutseid, aga samas annab neile ka kinnitust. Nad peavad olema suutelised süvaanalüüsiks, mitte piirduma pelgalt ilmselgete tõsiasjade nentimisega. Kogutud teave tuleb töödelda luureteabeks ning edastada neile, kes seda vajavad, kiirelt ja süstemaatiliselt. Sellist **suunamise, kogumise, töötlemise** (sealhulgas kõrvutamise, hindamise, analüüsimise, lõimimise ja tõlgendamise) ja **laialijagamise** protsessi nimetatakse **luuretsükliks**. Neist suunamine on tähtsaim, kuid sageli ka kõige vähem kasutatud. Suunamine käivitab ja hoiab käigus tsükli, mis on dünaamiline, mitte ühes suunas ja ühtlase kiirusega kulgev protsess. Tsükli peab juhtima, muidu muutub iga etapp omaette eesmärgiks. Suunamine on see, mis tagab, et tsükkel täidab oma otstarbe ülema esitatud küsimusele ja teabevajadusele vastuse andmisel.

Inimeste ja maastiku mõistmine. Operatsioone võib läbi viia eesmärgiga kontrollida maa-ala, purustada vastane või tagada elanikkonna turvalisus ja poolehoid. Piirkondlike topograafiliste ja seal oleva infrastruktuuri teadmiste kõrval on võrdväärset tähtis selles piirkonnas elavate inimeste „kaardistamine“. Inimesi ei saa territooriumist ei sümboolselt ega füüsiliselt eraldada, sest see on nende elupaik. Lisaks võivad neid arusaamu tugevdada kaugemad mõjurid, näiteks võõrsil elavad rahvuskaaslased. Mõistmine eeldab arusaamist koha topograafiast ja kliimast ning nende mõjust manöövritele, aga ka üksikasjalikke teadmisi rahvastikust,

³ Eesti keele seletav sõnaraamat: intuitsioon <-i 21> <s> eelneval kogemusel põhinev (ette)aimav, vaistlik tunnetus; tõe vaistliku tunnetuse võime. <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=intuitsioon&F=M>.

⁴ Duggan, William R. Coup d’Oeil: Strategic Intuition in Army Planning. Carlisle Barracks (PA): Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2005. P. 5.

PROJEKT

konfliktiosalistest ja vastastest, nende ajenditest ja vajadustest, ajaloost, kultuurist ja keelest. Uurimisvaldkond, mida mõnikord nimetatakse inimgeograafiaks, vaatleb territooriumi selle sidemete kaudu seal elavate inimestega, näiteks uurides maa omandiõigust või rahvastiku etnilist koosseisu. Sellele võib abiks olla inimmaastikuanalüüs, mis on osa luuretsüklist. Tegu on uurimisalaga, mis taotleb üksikasjalikke teadmisi inimeste eneste kohta nii individuaalselt kui ka grupiviisiliselt. Kohaluure – füüsilise ruumi ja selle tunnetamise – tulemused ning inimmaastikuanalüüs sulatatakse kokku keskkonna luureettevalmistuse käigus, mille väljundid on lõimitud ja graafilised ning mida täiendab luurehinnang. Mõistmise hõlbustamiseks võib appi võtta rea muid abivahendeid, näiteks PESTEL-ED (poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, tehnoloogiline, keskkondlik, õiguslik, hariduslik ja demograafiline), PMESII-PT (poliitiline, sõjaline, majanduslik, sotsiaalne, infra-, teabe-, füüsiline ja ajaline) või ASCOPE (piirkonnad, rajatised, võimed, organisatsioonid, inimesed ja sündmused) analüüsi.

Sõjalises staabis sõltub **probleemist arusaamine ülema ja tema personali mõtteviisist ja soovist mitte leppida pealiskaudsete teadmistega**. Uuringud, pidev kokkupuude ja juurdepääs asjatundjate võrgustikule on olulised abivahendid olukorra tõeliseks mõistmiseks. Keskkonna tõelise iseloomu tundmaõppimiseks on isiklik viibimine maastikul hädavajalik, keerukaid inimolukordi pole võimalik mõista kaugelt ja kriisihetkedel ei pruugi olla piisavalt aega nõutava süvamõistmiseni jõudmiseks. Kohapeal tehtavad taktikalised investeeringud inimeste mõistmiseks annavad tulevikus strateegilist kasumit. Väljaõpe peab põhinema üldistatud ja ühetaolistel stsenaariumidel, mis on tegelikkusele või tõenäolisele tegelikkusele võimalikult sarnased. Seda peavad toetama väljaõppetootuse struktuurid, mis suudavad jäljendada lahinguruumi osalisi.

Elanikkonnal on sõjalistes operatsioonides otsustav roll. Isegi organiseerunud riikide vahelises sõjas on võimatu inimesi ignoreerida. Elanikkond tekitab ülerahvastatust ja segipaisatust ning seab piirangud võimu teostamisele. Inimesed võivad füüsiliselt või virtuaalselt mobiliseeruda ja mingil hetkel kedagi pooldama asuda. Neid määratlevad nende ajendid, mis on omakorda põhjustatud vajadustest. Ajendid põhinevad vajadusel ellu jääda, omakasul ja väärtushinnangutel. Selline vaatenurk ajenditele mõtestab inimesi paremini lahti kui lihtsustatud kategooriad, nagu sõbralikud jõud, vastasjõud või tsiviilelanikkond. Inimesi, kellel on võim langetada operatsiooni eesmärgi mõjutada võivaid otsuseid, nimetatakse otsustavateks osalisteks. Inimesed võib paigutada skaalale, mis ulatub sõbralikkusest vaenulikkuseni. Selget eristumist esineb harva ja inimesed liiguvad skaala piires, see võibki olla taotletav mõju. Selle saavutamiseks tuleb, sõltuvalt konkreetse osalise positsioonist, kasutada sunni ja veenmise kombinatsiooni. Taotletava mõju eesmärk on ära hoida inimeste muutumist vastaseks. Ka peab meeles pidama, et inimesed sellel skaalal ei ole passiivsed. Vastased, eriti skaala kõige leppimatumas ja ähvardavamas otsas asuvad, otsivad samuti võimalusi sunni ja veenmise kasutamiseks, aga meiega vastupidises suunas, ja nende liigitamisalused ei pruugi langeda kokku meie omadega.

Kuigi inimeste liigitamine pelgalt vaenlasteks ja sõbralikeks jõududeks ei saa kunagi olla piisavalt täpne, on mustvalge vahetegemine siiski kasulik, kui olukord areneb lahinguks. Vastane on igasugune isik või grupp, kes seab ohtu operatsiooni eesmärgi, kusjuures kõige järeleandmatum vastane on vaenlane. Vastased kujutavad endast hübriidset ohtu, kombineerides tavasõjapidamist, irregulaarset

PROJEKT

tegevust ja arenenud asümmeetrilisi ohte, mõnikord samal ajal ja samas kohas⁵. Tõenäoliselt ei ole vastased rumalad ega ka koostööaltid. Kõige ohtlikumad ja manööverlikud vastased püüavad samal moel nagu meie kasutada oma tugevusi meie nõrkuste vastu.

Kultuur ja tõekspidamised mõjutavad inimeste käitumist ja nende käitumise tõlgendamist. Kultuuril on oma osa selles, miks inimesed konflikti astuvad, seepärast on selle mõistmine tähtis sõjaline võime. Kultuurilisel võimel on kolm taset: kultuuriteadlikkus, mis on taktikatasandi ohtude leevendamiseks ja võimaluste ärakasutamiseks nõutav mõistmise algtase, kultuuritundmine, mis eeldab laiemaid ja sügavamaid teadmisi suhtlemaks otse kultuuriliste gruppidega, ja kultuuripädevus, mis on arenenuim tase ning mida valdavad kõrgemate ülemate kultuurinõunikud.

Mõjude, tulemuste ja edu mõistmine. Manööverlik lähenemine toetub ülematele ja alluvatele, kes mõistavad mõjusid, tulemusi ja nende seoseid eduga. Nad peavad olema avatud meelega, et mõelda asjade seostest laiemalt. Käesolevat lõiku tuleks lugeda koos joonisel 1 kujutatud skeemiga, mille eesmärk on ärgitada mõtlema asjakohastel teemadel.

a. **Mõjud.** Ülem peab kavandama mõjud, mida ta tahab avaldada, toetatuna tegevustest, mille läbiviimist ta oma alluvatelt nõuab. Need tegevused sõnastatakse tavaliselt ülesannetena, mis koos nende otstarbega moodustavad alluvate põhiülesande. Taktikatasandil on sellised põhiülesanded tavaliselt kindlaks määratud ja nõuavad konkreetset tegevust, näiteks mingi võrgustiku osa ründamist või mõne maa-ala vallutamist. Kuid sealjuures on vaja võimet mõelda laiemalt, nendest põhiülesannetest kaugemale. Mõjud on tegevuste tagajärjed. Tegevus toob kaasa ettekavatsetud ja ettekavatsemata mõjusid, mis võivad olla kohesed, lühiajalised või pikaajalised. Mõjusid arvestav mõtlemine annab olukorrast ulatuslikuma ja pikaajalisema ülevaate ning on pigem kunst kui teadus. Ohtlik on ehitada operatsioone üles veendumusele, et mõjusid on võimalik vormida või allutada plaanipärasele kujundamisele: kui punktis B leiab aset tegevus A, järgneb automaatselt mõju C ja seejärel D. Konflikt on harva nii selgelt etteaimatav, et pakub kontrollitavaid ahelreaktsioone. Tõsi on seegi, et erinevad huvigrupid tajuvad mõjusid erinevalt. Veel üks oht peitub selles, et alluvad ei pruugi ülema kavatsetavat mõju õigesti mõista, eriti kui see on kokku võetud üheksainsaks sõnaks. Seepärast on tähtis vältida mitmemõttelisust, kasutades mõjude kirjeldamiseks ühist ja piiratud sõnavara. Siinkohal tuleb rõhutada, et mõju ei ole sama mis lahingutoiming, mida kirjeldatakse allpool.

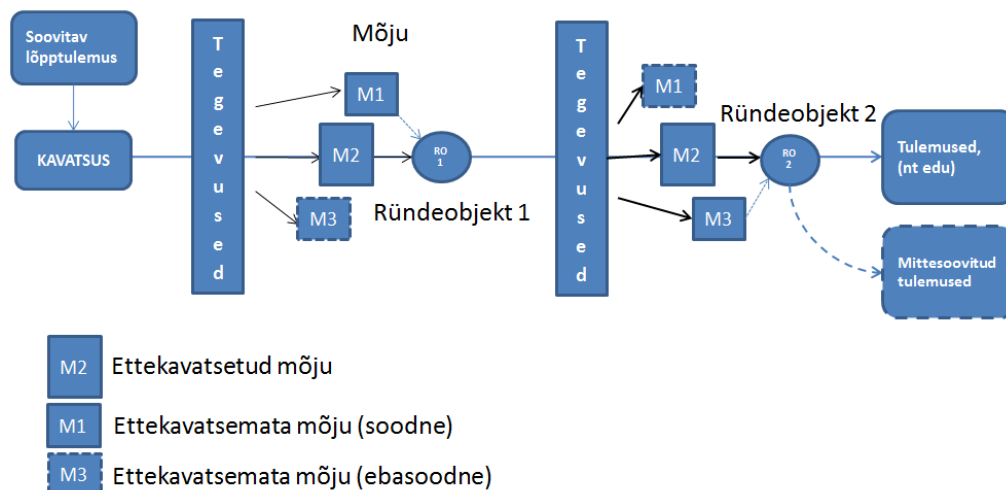
b. **Tulemused.** Tulemus kujutab endast mõjude poolt tekitatud olukorda. Eesmärk on saavutada taotletav tulemus, kuid konflikti kaootilise iseloomu tõttu ei ole saavutatud tulemus alati taotletud tulemus. Tulemust on kõige kindlam saavutada – ja mõjusid orkestreerida – **ründeobjektide**⁶ allutamise abil. Nii on võimalik ühendada kavatsus tulemusega kavandatavate mõjude kaudu. Need loovad strateegiliste, operatsiooniliste ja taktikaliste eesmärkide reaalsed seosed, et tekiks selged eesmärgihierarhiad. Taktikatasandil peab ründeobjekt siiski olema kindlapiiriline ja saavutatav, näiteks maastikupunkti vallutamine või väeüksuse hävitamine.

⁵ Vastav kombinatsioon on selgelt välja toodud Valeri Gerassimovi doktriinis. Vt Ценность науки в предвидении: Новые вызовы требуют переосмыслить формы и способы ведения боевых действий. Военно-промышленный курьер. № 8 (476) 2013 года, 27 февраля. <http://www.vpk-news.ru/articles/14632>.

⁶ Seda terminit ei saa mõista pelgalt füüsilise subjektina, tegemist võib olla ka vaimses domeenis asetseva mõjufaktoriga.

PROJEKT

Ründeobjektid on tavaliselt vastastikku seotud, seega peab nende määramine olema koostöine ja kõikehõlmav, näiteks kõiki olemasolevaid relvaliike kaasav või kõiki jõuhoobasid kasutav. Tähtis on alati alustada taotletava tulemusega, seejärel määrata kindlaks vajalikud ründeobjektid. **Vastupidi toimida on rumal, see võib aga siiski juhtuda, kui näiteks staap keskendub kangekaelselt sisendile, arvestamata nõutavaid väljundeid.**

Joonis 1. Mõjud, tulemused ja edu

c. **Edu.** Kuigi edu on pigem suhteline kui absoluutne mõiste, peab see olema ikkagi määratletav ja ründeobjektide abil mõõdetav. Seda on võimalik saavutada lõpptulemuse – soovitud lõppseisundi – püstitamisega, kuigi taktikatasandil seda tavaliselt ei kasutata. **Lõppseisund on sõjaline (või poliitiline) olukord, milleni tuleb operatsiooni lõpuks jõuda ründeobjektide mõjutamise kaudu ja mis näitab, et ründeobjektide kontrolli alla võtmine oli otstarbekas.** Konfliktis on erinevad edutasemed, mida tuleb tasakaalustada nii operatsiooni materiaalsete kui ka inimkadudega. Konflikt võib saada lahenduse siis, kui üks pool allutab teise oma tahtele või kui jõutakse kokkuleppele, mis on vastuvõetav kõikidele osalistele. Kui vastane tunneb, et on lüüa saanud, taandub ta lahingust või kokkupõrkest. Taandumine ei pruugi olla täielik. Osaline tagasitõmbumine või alistumine võib tekitada põgusa soodsa juhus. Selle ära kasutamisel võib soodne juhus viia purustamiseni kõrgemal tasandil ja tuua lõpuks kaasa sõjakäigu eduka lõpetamise. Vastase kollektiivne taandumine lahingust on eelkõige psühholoogiline ja mitte niivõrd füüsiline käik ega pruugi olla ratsionaalne. Võib ka olla vastupidi: see võib olla konkreetne ja põhjendatud otsus, sest kaotaja mõistab, et kui ta ei loobu, kaotab ta mitte ainult oma ründeobjektid, vaid ka üksused. Mõnikord jääb osapool paigale ja jätkab võitlemist isegi siis, kui tema häving, purustamine või kinnivõtmine tundub vältimatu. Ta võib arvata, et taktikaline nurjumine võib luua tingimused operatsiooniliseks või strateegiliseks eduks kusagil mujal, näiteks tuua kuulsust ja mõjujõudu talle kui vastupanuvõitlejale⁷. Teine võimalus on, et ta otsustab pikaleveniva ja tõenäoliselt veelgi kulukama vastupanu kasuks, mis on näiliselt lõppenud lahingu teisenenud vorm.

⁷ Teise maailmasõja järgne metsavendlus oli taktikalisest seisukohast läbikukkumine, kuid omas strateegilist mõju rahva eneseteadvusele.

PROJEKT

Tegur, mis tegelikult otsustab sõdade, lahingute ja väiksemategi võitluste saatuse, on mitte niivõrd elude, kuivõrd lootuse kaotamine. Kõigi aegade sõjapidamiskogemused on näidanud, et kui saabub hetk, mil mehed näevad või tunnevad, et edasised pingutused või ohvrid saavad lõppu veel vaid edasi lükata, minetavad nad tavaliselt tahte venitada ja lepivad paratamatusega.⁸

B. H. Liddell Hart

Arusaamade mõjutamine

Mõju on tulemus – tegevuse tagajärg –, mitte tegevus iseenesest. See saavutatakse, kui arusaamad ja käitumine muutuvad otsese või kaudse jõu kasutamise tagajärjel. Mõju saavutamine ei seisne ainult sõnumiedastuses ja meedias, vaid ka selles, kuidas huvigrupid oma kultuuri-, ajaloo-, usu- ja traditsiooniprismade kaudu tegusid ja sõnu tõlgendavad ja mõistavad. Mõju kindlustamine on peen kunst, sellele töötavad vastu need, kes tahavad selle kaudu teostada vastupidiseid eesmärgesid. Sõjalised üksused peavad vältima liigset pühendumist üksnes füüsilistele tulemustele, näiteks maa-ala vallutamisele, kuigi need on sageli olulised edu saavutamiseks. Mõju on võistlus, milles seisukohad konkureerivad kuuldavõtmise ja arusaamade kujundamise nimel. Ühelgi konflikti osapoolel ei ole takistusteta otseteed ühegi osalise arusaamadesse. Mõju saavutamine peab olema kesksel kohal kõikides sõjalistes tegevustes ning sellisena planeeritud ja korraldatud.

Mõju saavutamine. Sõjaline tegevus peab toimuma kontekstis, sobitumaks valitsevate tingimustega ja saavutamaks soovitud mõju. „Kõik probleemid ei ole naelad,“ aga kui sõjalist vahendit ainult haamrina käsitseda, võib nüansikamat lähenemist vajavaid olukordi väärti kohelda. Kõik tegevused avaldavad erineval määral mõju erinevate huvigruppide arusaamadele, mida tuleb määratleda sihtmärkidena. Analüüs, planeerimine, täideviimine ja hindamine vastavad kahele küsimusele: milline mõju on nõutav ja millised tegevused selle mõju kõige paremini saavutavad?

Mõju planeerimine. Mõju saavutamise planeerimine peab seostuma sõjaliste tegevuste üldskaala, teiste riigivõimu teostamise vahendite rakendamise, sõnade ja piltide kasutamise ning vastase ja teiste osaliste käitumisega. Ülem peab ette nägema, kuidas mõju avaldub, et aduda tahtmatute tagajärgede võimalikkust, ning võtma arvesse arvukaid kultuuriprismasid, mille kaudu tegevusi ja sõnumeid tõlgendatakse. See mõjutab tema kasutatavaid tõhususmõõdikuid, mis tuleb kehtestada juba planeerimise alguses. Ta peab leppima ka teadmise, et tema suutlikkusel kontrollida iga operatsiooniala mõjusfääri on piirid. Ülem peab end kõigepealt kurssi viima riiklike teabestrategiega, mis sõnastavad valitsusüleselt kasutatavad ja julgeolekustrategiega⁹ ühilduvad, kuid igaks operatsiooniks eraldi kohandatavad seisukohad. Teabestrategiead sätestavad kampaania ründeobjektid ja lõpptulemuse, sihtrühmad ja tuumsõnumid ning on operatsiooni ülematele antavate suuniste osaks.

⁸ Heinl, Robert Debs. Dictionary of Military and Naval Quotations. Annapolis: Naval Institute Press, 1966. P. 197.

⁹ Julgeoleku- ehk suurt strateegiat pole Eestis arendatud ja teatud ametnikud ei pea seda ka vajalikuks. Selle seisukohaga ei saa siiski põhimõtteliselt nõustuda, eriti kui seda vaadelda väikeriikide piiratud ressurside seisukohast, sest strateegia primaarne eesmärk on kasutada kogu ühiskonna ressursse riiklike huvide kaitseks kõige optimaalsel moel, luues erinevate eluvaldkondade sünergia.

PROJEKT

Mõju orkestreerimine. Operatsiooni või taktikalise tegevuse alguses on ülema roll kindlaks määrata talle antud eesmärkide toetamiseks või operatsioonitasandi lõpptulemusse panustamiseks vajalikud mõjud. Seejärel otsustab ta, millist mõjutusvahendit on nende mõjude tekitamiseks vaja. Mõju peab olema juhitud, et mõjutada vastaste ja teiste, eriti otsustavate osaliste arusaamu, sidusust ja taht. Mõju juhtimine on manööverliku lähenemise lahutamatu osa. Valitsevasse olukorda tuleb suhtuda kui tervikusse ning koostada plaane, mis kombineerivad füüsilisi ja psüühilisi mõjusid. Seda kombinatsiooni tugevdavad täpne ja ajakohane teave ning luureteave. Eesmärk on saavutada mõju õiges kohas ja õigel ajal, et sellel oleksid tagajärjed, mis toetavad eesmärgile jõudmist. Mõju juhtimise tegevused võib liigitada alljärgnevalt: tuli, manööver, seisang, kohalolek ja profiil ning erimõjumeetmed.

a. **Tuli.** Tuld annab tavaliselt lõimitud ja kooskõlastatud tegevuse käigus rohkem kui üks element. Tule – tavaliselt ühendtule – mõtte seisneb selles, et sihtmärgile avaldab optimaalset mõju selleks kohaseim relv või relvasüsteem. Vaja on tuld, mis on võimeline nii mahasurumiseks (suuremal maa-alal) kui ka täpsusrünnakuks (konkreetsetele sihtmärkidele). Tuli annab võimaluse füüsiliste vahendite ettevalmistatud kasutamiseks, hävitamiseks või avaldamaks muid mõjusid, mis on peamiselt suunatud vastase võimete, sealhulgas olukorra mõistmise võime vastu. Tuld võib kasutada psühholoogilise (näiteks võitlusvaimu kahandamine) või füüsilise (näiteks hävitamine või kurnamine) mõju saavutamiseks, otseselt või kaudselt. Tulel võib olla negatiivseid kõrvalmõjusid, näiteks kaasnevad kahjustused tsiviilomandile ja -infrastruktuurile. Tulesse annavad panuse ka kaks seonduvat tegevusvaldkonda. Esiteks juhtimistõrjetegevused, mis on spetsiaalselt suunatud vastase ülema tõhusust vähendama või juhtimisvõimet takistama. Juhtimistõrje võib olla otsene, näiteks staabi ründamine, või kaudne, näiteks vastase ülema diskrediteerimine tema üksuste või elanikkonna silmis. Elektrooniline sõda kasutab ära elektromagnetilist spektrit ja püüab takistada või vähendada selle vaenulikkude kasutamist vastase poolt.

b. **Manööver.** Manööver hõlmab kooskõlastatud tegevust ajas ja ruumis eelise saavutamiseks. See nõuab positsioneerimist, mis avaldaks mõju õiges kohas ja õigel ajal. Manööver võib mõju avaldada ka ilma toetavate tegevusteta, näiteks väeüksuse ümberpaigutamine võib vastast mingi tegevuse juurest sedavõrd pelutada, et tuld pole enam vajagi. Väeüksus võib manöövri läbi viia ka füüsiliselt paigalt liikumata, sõlmides partnerlussuhted või leides kompromisslahenduse või takistades juurdepääsu virtuaalvõrgus.

c. **Hoiak, kohalolek ja profiil.** **Hoiak** (väeüksuse asend ja vahendid), **kohalolek** (kus see asub) ja **profiil** (nähtavus) on kohandatavad mitte ainult vastavalt ohule, vaid ka tõhusa suhtlusvahendina erinevate huvigruppidega. Hoolikalt kaalutletud ja tagasipööratavad muudatused ühes või mistahes kombinatsioonis neist kolmest omadusest muudavad suhtumist. Stabiliseerivate või lahingujärgsete tegevuste ajal tekitavad sellised muudatused kaaluka mulje olukorra lähenemisest normaalsele, mis omakorda vähendab ohtu. Sellisel viisil on võimalik luua eduspiraal. Kuid neid omadusi võib kasutada ka heidutamiseks või surve avaldamiseks. Hoiak, kohalolek ja profiil sisaldavad tõenäoliselt elemente nii tulest kui ka manöövrist.

*Mitusada Prantsuse langevarjurit tegi lahinguhüppe Kosovosse, et tugevdada NATO juhitud rahuvalvemissiooni. Sellega näidati hoiakut, kohalolekut ja profiili ning tagati rahumeelsete valimiste läbiviimist.*¹⁰

¹⁰ French Solidiers Drop into Kosovo. BBC News. 6 October, 2004.

PROJEKT

d. **Erimõjumeetmed.** Rea spetsiifilisi või erimeetmeid, mille eesmärk on avaldada otsest mõju, võib koondada ühte gruppi. Kuigi need eeldavad tõenäoliselt eriettevalmistust, kaasavad nad siiski otseselt või kaudselt ka suure osa väeüksusest. Mõnikord nimetatakse neid mõjutegevuseks, kuid kasutada ei tohiks väljendit „mõjuoperatsioonid“, millel on teine tähendus. Erimõjumeetmete kasutamine võib anda märkimisväärseid tulemusi suhteliselt väikeste kulude ja riski juures. Kuid neid on raske planeerida, täide viia ja hiljem hinnata. Erksus ja kiire teabeedastus on olulised, aga vastuoludest räsitud maismaakeskkonnas tegutsevatele monopoolseid vahendeid mitteomavatele suurtele organisatsioonidele on mõlemad katsumuseks. Erimõjumeetmed liigitatakse alljärgnevalt.

1. **Infovastutegevus.** Infovastutegevus (ehk teabeoperatsioonid vt. lisa A) hõlmab meetmeid, mille abil staabid kooskõlastavad otsest mõju avaldama mõeldud ülesandeid:

a) **kübermeetmed.** Kübermeetmeid on nimetatud ka küberoperatsioonideks. Neil on ründe-, kaitse- ja edundamisrakendused, mida on võimalik kasutada küberruumis maismaakeskkonna operatsioonide toetamiseks;

b) **psühhomeetmed.** Psühhomeetmed ehk psühholoogilised operatsioonid on ette kavatsatud, kultuuriliselt tundlikud, tõepärased ja omistatavad tegevused, mis on suunatud operatsioonialal asuvatele kindlaksmääratud sihtrühmadele eesmärgiga saavutada poliitilisi ja sõjalisi eesmärke hoiakute ja käitumise mõjutamisega. Nende otstarve on nõrgendada vastase tahet, tugevdada toetajate tahet ja võita erapooletute poolehoid.

2. **Pettetegevus.** Pettetegevust määratletakse kui meetmeid, mis on mõeldud vastase eksitamiseks andmete manipuleerimise, moonutamise või võltsimise teel, mõjutamaks teda reageerima oma huvide vastaselt. Eesmärk on „[...] muuta vaenlane üsna veendunuks, väga otsusekindlaks ja ekslikuks“.¹¹ Pettetegevusel on kaks haru: teesklemine, mis laseb vastasel meelega vaadelda libategevust, ja varjamine, mis peidab tegelikku olukorda, seda varjates või millekski muuks maskeerides. Igasugune pettetegevus peab toetama ülema plaani. Selle mõju tuleb hinnata ja mõõta, veendumaks selle kavatsatud mõjususes. Pettetegevust kasutavad ka vastased, seepärast peab nii ülemaid kui ka staape iseloomustama umbusklik mõtteviis vastase tegevusse. Pettetegevusel peab alati olema selgelt püstitatud eesmärk, see peab olema suunatud sihtrühma arusaamadele, eelarvamustele ja tõenäostele reaktsioonidele ning olema kõikehõlmav, sidus ja järjepidev, ehitades pettuse üles erinevatest operatsiooni perspektiividest. See peab olema ka veenev ja paindlik, kulutamata ebavõrdeliselt palju ressursse ega aega.

Sõja ajal on tõde nii väärtuslik, et seda peavad alati ümbritsema valedest ihukaitsjad¹².

Winston Churchill

3. **Võtmeliidri kaasamine.** Võtmeliidri kaasamine tagab ülemale isiklikud sidemed, mille kaudu ta saab mõjutada otsustavaid osalisi pidevalt, ehk isegi lahingu käigus, läbirääkimiste kaudu või relvarahu ajal. Iga liidri kaasamiseks on tarvis eraldi

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3720660.stm>.

¹¹ Gooch, John; Perlmutter, Amos. Military Deception and Strategic Surprise. Psychology Press, 1982. P. 122.

¹² Penrose, Jane. The D-Day Companion PB: Leading Historians Explore History's Greatest Amphibious Assault. Oxford: Osprey Publishing, 2009. P. 37.

PROJEKT

väljatöötatud strateegiat. Kontekst on otsustava tähtsusega: ilma kaasatavat isikut mõistmata võib kergesti teha valesid järeldusi. Ülemale on oluline omandada väljaõppes ja praktikas kõrgetasemelised läbirääkimisoskused. Võtmeliidri kaasamisega seonduvad konflikti lahendamise ja lõpetamise, kompromisslahenduste ja lepituse üldisemad distsipliinid. Neil on oma tähtsus kõikidel sõjategevuse tasanditel ning neid kirjeldatakse põhjalikult ühenddoktriinis ja akadeemilises maailmas.

4. **Tsiviil-sõjaline koostöö.** Tsiviil-sõjalise koostöö, tuntud ka lühendiga CIMIC, raamistik võimaldab ülemal tõhusalt suhelda operatsioonitandri piiresse jääva tsiviilkeskkonnaga (valitsemisorganid, õigussüsteem, kommunaalteenused ja äritegevus). See aitab kaasa relvajõudude ja tsiviilametkondade koostööle, kooskõlastamisele, vastastikusele toetusele, ühendplaneerimisele ja teabevahetusele. See on ülemale abiks sõjaliste eesmärkide saavutamisel ja maksimeerib sõjalise panuse tõhususe üldisesse ülesandesse.

5. **Operatsioonijulgeolek.** Operatsioonijulgeolek hõlmab plaanide ja operatsioonide teatavaks saamise ja sekkumise eest kaitsmise meetmeid. See nõuab kindlat distsipliini kogu väeüksuse kõigil tasanditel. Operatsioonijulgeolekut tuleb tasakaalustada vajadusega detsentraliseerida nii palju kui võimalik ja jagada teavet ametkondade vahel või kohalike relvajõududega. Kuid infoajastul tegutsevad vastased on nii vilunud ära kasutama ja kohandama nende vastaspoole kohta kogutud teavet, et nüüdisaegsed üksused peavad tegema märkimisväärseid kultuurilisi pingutusi, kaitsmaks oma eeliseid ja vältimaks oma saladuste takistamatut reetmist.

6. **Meediasuhtlus.** Meediasuhtlust (nimetatakse ka meediaoperatsioonideks) viiakse läbi huvigruppidele meedia kaudu faktidel põhineva teabe edastamiseks, et toetada riiklike ja operatsiooniliste teabestrategiate eesmarke. Meediasuhtlus on strateegiliste seisukohtade avaldamise olulisim vahend.

Ma ütlen teile, et me oleme lahingus ja üle poole sellest lahingust peetakse meedia lahinguväljal¹³.

Ayman al-Zawahiri Al Qaeda

Sihmäärgistamine. Sihmäärgistamine on sihtmärkide valimise, prioritseerimise ning nende vastu kasutatavate vahendite valimise protsess, arvestades tegevusnõudeid ja -võimeid. **Sihmäärk** on ala, rajatis, objekt, isik, üksus, organisatsioon, mõtteviis, hoiak või käitumismudel, mida saab mõjutada või muuta mingi võime rakendamise kaudu. Sihmäärgistamine on erinev, sõltudes sõjategevuse tasandist ning staabi suuruselt ja rollist. Tõhus sihmäärgistamine sõltub olukorra mõistmisest, parima arusaamade mõjutamise viisi ja meetmete valimisest ning teatavaks tegemisest, initsiatiivi haaramisest, tulemuste hindamisest ja edundamisest.

Initsiatiivi haaramine ja hoidmine

Initsiatiiv on võime dikteerida sündmuste käiku, võim või võimalus mõelda või tegutseda enne vastast, et saavutada eelis. Initsiatiivi haaramiseks peab ülemal kõigepealt olema õigus – ta peab andma hinnanguid ja tegema prognoose õigesti ning seejärel langetama õigeid otsuseid, need edastama ja nende järgi tegutsema,

¹³ Barakat, Iyad. IS: Islamic Social Media State of Mind. al-Araby. 15 November, 2014. <http://www.alaraby.co.uk/english/politics/e836290b-09b9-41b4-99f3-a04081795519>.

PROJEKT

seda kõike vastasest tõhusamalt. See on ülim sõjaline relv, mille ümber koondub manööverlik lähenemine, sest ilma initsiatiivita operatsioon oma eesmärgi ei saavuta. Võimatu on võita või isegi kaotust vältida ilma sündmuste käigu dikteerimise võimeta, eriti kui see võim on vastase käes.

Initsiatiivi haaramise ja hoidmise meetmed. Ülem ei tohi pidada initsiatiivi hoidmist kunagi enesestmõistetavaks. Seda saab hoida ainult kohalikul ja seda on kerge kaotada. Lahingus, kui üks pool tegutseb esimesena ja kasutab või ähvardab kasutada jõudu, reageerib teine pool tavaliselt enesekaitseks. See piirab tema võimet tegevusi algatada või pealetungivalt tegutseda. Initsiatiivi haaramine ja hoidmine nõuab alljärgnevat omadusi:

a) konkurentsieelis vastase ees, mis tuleneb paremast doktriinist, riskijulgetest ja otsusekindlast ülematest, meetodilisest planeerimisest, tõhusamast (logistilisest ja administratiivsest) jätkusuutlikkusest, võimete lünkadeta lõimimisest, mis on kooskõlas üksteisest sõltuvuse printsiibiga, nagu seda on kirjeldatud „Operatsioonide juhtimise“ peatükis, ja tõhusast olukorratundmisest. Kõiki neid omadusi tuleb ära kasutada kiire teabeedastuse ja sageli suurema massi abil;

b) mõistmine, et initsiatiivi hoidmine ei pruugi olla universaalne kõikidel sõjategevuse tasanditel. Näiteks taktikatasandil haaratud initsiatiiv võidakse hiljem strateegiatasandil kaotada. Sellekohane näide on 1943. aasta Kurski lahing, mida nimetatakse ka sakslaste kaotatud võiduks¹⁴;

c) edu paradoksi teadvustamine: liiga uljaste või uuenduslikena näivad plaanid omavad suurt potentsiaali, kuid toovad kaasa ka närvivaid kahtlusi. Seepärast võib nende edukus jääda õigeaegselt märkamata ja täiel määral kasutamata. Hästiajastatud pausi ja liigse venitamise vahel on lühike otsustusaken. Teadvustatud riskimise oskus aitab seda õigesti hinnata;

d) kord haaratud initsiatiivi tuleb kaitsta, ohte prognoosides ja heidutades ning riskivältimist, rahulolu ja paindumatust tõrjudes. Samaaegselt on vaja säilitada või lisada tegutsemishoogu (*momentum*), toetamaks initsiatiivi kasutamist näiteks kindlate seisukohtade, jõupingutuste ja juhtimisühtsuse, organisatsioonilise erksuse ja tugevdamisega;

e) võime tekitada ja edundada üllatust, mida allpool kirjeldatakse üksikasjalikumalt.

See tähendas liikuvuse kasutamist psühholoogilise relvana: mitte tappa, aga liikuda, mitte liikuda selleks, et tappa, vaid liikuda selleks, et hirmutada, hämmeldada, kimbutada, tekitada vaenlase tagalas jahmatust, kahtlusi ja segadust, mida kuulujutud võimendaksid kuni paanika röögatuks paisumiseni. Lühidalt, selle eesmärk oli halvata mitte üksnes vaenlase juhtimis-, vaid ka valitsusorganid.¹⁵

Kindralmajor J. F. C. Fuller (viide Guderiani välksõjaideele), „The Conduct of War“

Sidususe ja tahte lõhkumine

Käesolev lõik uurib, kuidas vastaste sidusust ja tahet lõhkuda või kahandada. Need on manööverliku lähenemise kesksed sihtmärgid. Sellel ründaval mõõtmel on täiendav kaitseaspekt, mille eesmärk on kaitsta oma vägede neid omadusi, mida me

14 Nipe, George M. Jr. Battle of Kursk: Germany's Lost Victory in World War II. History net.com.

<http://www.historynet.com/battle-of-kursk-germanys-lost-victory-in-world-war-ii.htm>.

¹⁵ Frieser, Karl-Heinz. The Blitzkrieg Legend: The 1940 Campaign in the West. Annapolis: Naval Institute Press, 2005. P. 344.

PROJEKT

tahame teistes lõhkuda või kahandada. Kaitseaspekti uurime allpool.

Sidusus. Sidusus on ühtse terviku moodustamise tegevus või asetleidnud fakt. See on mistahes suurusega meeskondade tõhususe põhikomponent. Nagu võitlusvõimsus, koosneb ka sidusus kolmest elemendist: moraalsest, kontseptuaalsest ja füüsilisest. Kontseptuaalne sidusus saavutatakse ühise doktriini rakendamise, väljaõppe ja hariduse kaudu. See ergutab ka perspektiivitunde arenemist, võimet näha edu ja tagasilööke kontekstis, et reaktsioon mõlemale oleks proportsionaalne. Füüsiline sidusus johtub suurel määral heast taktikast ning tasakaalustatud ja hea väljaõppega üksustest.

Tahe. Tahe on otsustavus saavutada valitud eesmärk vastase kiuste. Sellel on kaks aspekti: kavatsus ja kindlameelsus. Mõlemat on võimalik mõjutada, rünnata ja õõnestada. Vastase kavatsus nurjub, kui ta adub oma eesmärgi saavutamatumust või selle saavutamise kaaskasvat liiga kõrget hinda, niisiis loobub ta kavandatud tegevuskäigust. Tema kindlameelsus tähendab tema tahte tugevust. See saab kannatada, kui tema võitlusvaimu kahjustada. Kindlameelsust saab hävitada või manipuleerida mõjudega. Ja vastupidi: seda võib tahtmatult tugevdada valel ajal vale mõju kasutades.

Vaherahu allakirjutamist takistas venelaste nõue luua neutraalne tsoon, millega oleks Narva piirkond kaitseta jäänud. Kindralmajor Soots teatas, et meie sellega ei lepi. Vene kindral Kostjajev küsis: „Miks mitte? Kui teie ei lepi, sunnime teid jõuga, toome kasvõi 3 armeed kohale ja lööme teid puruks, küll siis lepite ja kirjutate alla.“ Soots vastas: „Et teie 3 armeed võite kohale tuua, seda oleme ikka arvestanud. Aga karta pole meil midagi: senini on meil 3 polku kohal olnud ja oleme vastu pannud, toome teine 3 veel reservi, ja siis ei võida meid keegi.“ Selle kinnituseks lasti Tartus olevatel üksustel korduvalt läbirääkimiste toimimise kohast mööda marssida, justkui oleks tegu üha uute ja uute rindele suunduvate vägedega.¹⁶

Sidususe ja tahte lõhkumise meetmed. Tahte ja sidususe lõhkumine eeldab vastase kultuuri ja ajendite mõistmist. Rünnak peab püüdlema samaaegsete mõjude poole kus iganes võimalik, vältides etteaimatavust. Tähtis on valida õige lähenemine ja jääda paindlikuks. Sihtmärk tuleb muuta reageerimisvõimetuks. Kaalukaim viis seda saavutada on suruda peale kombinatsioon **üllatusest, ennetamisest, nihustamisest, lagundamisest, šokitegevusest, purustamisest, kokkuvarisemisest ja edundamisest:**

a) **üllatus.** Üllatust tekitatakse ootamatuse sissetoomisega ja see võib olla üks mõjusamaid panuseid sõjalisse edusse kõigil tasandil, mille mõjud pole võrreldavad rakendatud ressurssidega. Üllatuse võib esile kutsuda ootamatu ajastus või saabumise või rünnaku ootamatu suund või viis. See võib olla esialgse plaani osa või sündida soodsast juhuselt. Näiteks võib üllatust tekitada ootamatu kaitsesügavuse saavutamise, läbimurdmise või möödumise, reservi varjamise ja rakendamise või äkilise taandumisega tagala kaitsespositsioonidele. Mässutõrjes võib üllatus olla mõeldud nii elanikkonnale kui ka mässulistele. Üllatuse tekitamise põhitegurid on pettetegevus, luure, julgeolek, kiirus ja **originaalsus**. Kõikide tasandite ülemad peavad looma ja kasutama iga tekkivat võimalust vastase üllatamiseks. Üllatus ei

¹⁶ Põlluaas, Henn. Kuidas saavutati Tartu rahu. 7. veebruar 2013.
<http://hennpolluaas.blogspot.com/2013/02/kuidas-saavutati-tartu-rahu.html>.

PROJEKT

pea olema üleüldine, vaid üksnes piisav, et sisendada kahtlusi, viivitamiseks otsuse langetamise või tegevusega, kuni on juba liiga hilja. Üllatus on üürrike, seepärast tuleb selle mõju kiiresti ära kasutada;

b) **ennetamine**. Vastase ennetamine tähendab soodsa, ent põgusa juhuse kasutamist, et takistada tal eelise saavutamist enne, kui ta tegutseda jõuab. See ei lase tal initsiatiivi haarata ja nurjab tema plaani. Selle edu peitub olukorra järgneva edundamise kiiruses;

c) **nihustamine**. Nihustada vaenlast tähendab takistada teda oma tugevust kasutamast. Selle otstarve on laiem kui vaid plaani nurjamine. **Eesmärk on muuta tema tugevus ebaoluliseks**. See võib olla nii ettevalmistatud kui ka muu tegevuse juhuslik tagajärg. Nihustamise kolm meetodit on süvaläbimurre, kiirrünnak (või dessant) ja haaramine. Mässutõrjes on mässuliste marginaliseerimine üks nihustamise mooduseid. Veel üks nihustamise meetod on hajutamine, mis kannustab vastast tegelema rohkemaga, kui ta tegelikult võimeline on;

Tavaliselt peab nihustavale liikumisele eelnema liikumine, mida iseloomustab kõige paremini termin „hajutamine“, sõna-sõnalt võetuna „lõhki tõmbamine“. Sellise hajutamise eesmärk on võtta vaenlaselt tegevusvabadus ja see peaks toimima nii füüsilises kui ka psühholoogilises sfääris. Füüsiliselt peaks see põhjustama jõudude laialivenitamise või ümbersuunamise mõttetute asjadega tegelemisele, nii et nad on liialt hajali paigutatud ja mujal liiga hõivatud, et vajalikus kohas sekkuda. Psühholoogiliselt taotletakse sama mõju vastase juhtide hirmudel mängides ja neid eksitusse viies [...]. Hajutamist tekitab segadusse ajamine ja eksitamine, samas kui nihustamise peapõhjustaja on üllatus. Üksuste hajutamise tingib ülema mõtete hajutamine. Tegevusvabaduse kaotamine on tema mõttevabaduse kaotamise tagajärg.¹⁷

Sir Basil Liddell Hart

d) **lagundamine**. Vastase võitlusvõime ja sidususe seisukohalt kriitiliste vahendite lõhkumiseks ja segadusse ajamiseks võib kasutada valikulist lagundamist. Selle eesmärk on purustada üksuse terviklikkus, et muuta see otsustus- ja tegutsemisvõimeetuks. Sobivate lagundamissihtmärkide väljavalimine ei pruugi olla lihtne, eriti mässutõrjes. Sõjaliste sihtmärkide hulka võivad kuuluda sidevõrgud, juhtimiskeskused, transpordisõlmed ja logistikarajatised. Irregulaarsete jõudude puhul võib osutada vajalikuks kahjustada nende ühendusi võõrriigi organisaatorite ja rahastajate või võrgustiku muude osadega;

42. komando korraldas Falklandil asuvale Harrieti mäele ööl vastu 11. juunit 1982 üllatusrünnaku vaenlase tagalast. Harrieti kaitstes olev Argentiina 4. jalaväerügement ootas rünnakut Walli mäest lääne pool, 42. komando 12. rühma petterünnak süvendas seda arvamust veelgi. Põhivägi ründas kagust ja jõudis Argentiina positsioonidest umbes 100 meetri kaugusele, enne kui nad avastati. Rünne oli väga kiire: juhtelemendid jõudsid Harrieti harjale 40 minutiga, see puhastati umbes kahe tunni jooksul ja viie tunni pärast oli võitlus läbi.

Argentiina rügemendi juhtimispunkt ja miinipildujarühm vallutati ründe käigus varakult – see oli valitud rünnakutelje õnnelik tagajärg, kuid valikulise hävitamise mõjud olid kaalukad. Argentiinlased kaotasid suure osa oma põhilisest kaudtuletoetusest ning oma üksuste juhtimise võime, mõlema kaotus kahjustas sidusust. Üks Argentiina

¹⁷ Mahnken, Thomas G.; Maiolo, Joseph A. Strategic Studies: A Reader. 2nd ed. Routledge, 2014. Chapter 6, Basil Liddell Hart, Strategy: The Indirect Approach.

PROJEKT

kompaniiülem üritas organiseerida jõude vasturünnakule mäeharja põhjaküljel, kuid selle rünnaku nurjas ootamatu suurtükikoondtuli. Ellujäänuid nähti põgenemas läbi suitsu ja pimeduse itta Stanley suunas. Üllatusrünnak, šokitegevus ja mõned hävitamise aspektid olid 4. jalaväerügemendi sidususest jagu saanud, see varises kokku ja hävitati võitlusjõuna tõhusalt.¹⁸

e) **šokitegevus**. Šokitegevus on jõu äkiline koondatud rakendamine, mis kasutab šokki isikliku tasakaalu häirimiseks, paisates jõuliselt segi mõtted, tunded ja füüsilised võimed tarretamiseks, heidutamiseks ja hirmutamiseks. Seda iseloomustab tule koondamine või manöövrivate kiire tempo. Šokitegevuse psüühilist toimet tugevdab õhusõidukite või raskesoomusväe kiire lähenemine, hirmuäratavate ja näiliselt rünnakukindlate relvaplatformide kasutamine või agressiivne löök võrgu keskmesse kõige ebatoenäolisemal ajal kerge- või eriuksuste poolt. Šokitegevus on eriti tõhus, kui see õnnestub läbi viia öösel, raskesti läbitaval maastikul või vaenlase arvates turvalisel alal. Nagu üllatuse, nii on ka šokitegevuse mõjud mööduvad ja lokaalsed. Need tuleb jõuliselt ära kasutada, et saavutada edu kõrgematel tasanditel;

f) **hävitamine**. Mõttetu, ilma fookuseta ja teiste tegevustega toetatamatu hävitamine, nagu seda tegid liitlased Saksamaa vastu Teises maailmasõjas, ei anna tavaliselt šokitegevusse mingit erilist panust, välja arvatud juhul, kui seda kasutatakse strateegilisel skaalal, nagu seda tegi USA Hiroshmas ja Nagasakis. Väeelementide eraldi võimete hoolikas väljavalimine ja hävitamine võimendab üllatuse ja šokitegevuse mõju, tähelepanuväärseid tulemusi saavutatakse siis, kui üllatus, šokitegevus ja hävitamine on samakõlastatud. Enamasti ei pea hävitamine olema kõikehõlmav ja selle ebapiisavalt kaalutletud rakendamisel, näiteks elanikkonna olulist toimetulekut kahjustades või ebaseaduslikult tegutsedes, on negatiivsed tagajärjed.

g) **kokkuvarisemine**. Mõnikord on šokitegevuse tagajärjeks kokkuvarisemine, mis võib olla kas järkjärguline või katastroofiline. Järkjärguline kokkuvarisemine toimub siis, kui üksus alistub osade kaupa või taganeb tasapisi. Katastroofiline kokkuvarisemine on see, kui kogu üksus või suur osa sellest annab järele samaaegselt. Kuigi need kaks ei pruugi olla selgelt eristatavad, on katastroofiline kokkuvarisemine tõhusam. Selle põhiline tunnusjoon on nakkav paanika. See levib võrdsetel nii kuulduste kui ka tõsilugude kaudu, sest halvad uudised liiguvad kiiresti. Kaotuse tajumine on parim vahend tegeliku kaotuse esilekutsumiseks;

h) **edundamine**. Sidususe ja tahte lõhkumine on tõenäoliselt kohaliku ja ajutise mõjuga. Võimekas vastane üritab taastuda ja otsida võimalusi taas initsiatiiv haarata, seepärast tuleb tekitatud kahju edundada, et selle mõju ajas ja ruumis kasvatada. Edundamine võib olla ettekavatsetud või soodsat juhust kasutav. Ettekavatsetud edundamine on eelnevalt planeeritud eeldatava edu jätkuna ja võib nõuda värskeid järgutatud jõudusid. Juhust kasutav edundamine on kohalikul saavutatud edu edasiarendamise viis. See tuleb läbi viia olemasolevate ressursidega ja algatada kohe soodsa juhuse äratundmisel, eriti madalamatel taktikatasanditel. **Edundamine eeldab detsentraliseeritud juhtimisfilosoofiat, toimivat mõistmist ja tugevaid luureüksusi**. Olulised on ka liikuv ja paindlik reserv või järgutatud üksused, mida saab tekkinud soodsate juhuste ära kasutamiseks kiiresti siirda.

¹⁸ Christian Alan Sheppard meenutused Falklandi sõja lahingutest Port Stanley pärast.

PROJEKT

Aja vaenlane segadusse ja eksitusse ning üllata teda alati kui võimalik, ja kui sa siis lööd ja võidad teda, ära kunagi jäta jälitamist, nii kaua, kui su mehed veel jaksavad järgneda, sest tagaaetav vägi satub paanikasse ja on siis hävitatav ka poole väiksema üksuse poolt [...]. Eduka sõja saladus on liikuda kiiresti, lüüa jõuliselt ja kindlustada kõik võidu viljad.¹⁹

Kindralleitnant Stonewell Jackson Ameerika kodusõja konföderatsiooni vägedest

Sidususe ja tahte kaitsmine

Nüüdisaegne manööverlik lähenemine nõuab samaaegselt vastase sidususe ja tahte lõhkumise ja kahandamisega oma sidususe ja tahte kaitsmist. Üksuses on parim viis selle saavutamiseks võitlusvõime kavandamine nii kaitseks kui ka ründeks. Kui ülesanne on stabiliseerida, võidelda mässulistega või kaitsta territooriumi, on elanikkonna sidusus ja tahe olulise tähtsusega. Seda ohustavad ülalkirjeldatud ründemeetoditega need, kelle eesmärk on destabiliseerida.

Sidususe ja tahte kaitsmise meetmed. Elanikkonna sidususe ja tahte kaitsmist saab teostada nelja toiminguga abil: kujundamine, julgestamine, hoidmine ja arendamine. Need toimingud rajanevad põhimõtetel, mille hulgas on poliitilise tahte ja eesmärgi selgus, keskendumine elanikkonnale, kohalike võimude ja võimete toetamine ning ohtude isoleerimine.

Ei ole lootusetuid olukordi, on vaid lootusetud inimesed.²⁰
Heinz Guderian

a. **Kujundamine.** Kuna üksikisikute ja gruppide arusaamad on olulised, omandab kujundamise mõju juhtiva koha elanikkonna sidususe ja tahte kindlustamisel. Kujundustegevus koosneb neljast elemendist: olukorra mõistmise arendamine, huvigruppide mõjutamise viiside väljatöötamine, teiste osaliste soodsaid valikuid langetama veenmine ja piiratud ründetegevuse läbiviimine vastase tasakaalust välja viimiseks. Kõiki neid elemente tuleb operatsiooni kulgedes edendada. Need nõuavad tegevust võimalikult laialt skaalal, esitades sidusaid ja järjekindlaid seisukohti.

b. **Julgestamine.** Julgestamistegevus hõlmab samuti veenmist, toetamist ja sundimist. Valitsuse kontrolli taastamine on toetav, vastaspoole mõjuvõimu ja tegevusvabaduse vähendamine aga sundiv tegevus. Mõlemad kaitsevad sidusust ja tahtet. Jõu kasutamisel on oluline leida õige tasakaal, et veenda elanikkonda nende julgeolekuvajaduste piisavas rahuldamises. Julgestamisfaasis võib tekkida vägivallapuhanguid ja julgeoleku kehtestamine võib võtta aega. Jõuametkondade üksused, sh Kaitseliit vajavad ametkondadevahelist toetust julgeolekuinitsiatiivi säilitamiseks. Sellise julgestamistegevuse võtmekomponendid on keskendumine elanikkonnale, elanikkonna kontrollimise meetmed, tuvastamiseks, kes on kes, ning vastase karpimine, äralõikamine ja lagundamine.

c. **Hoidmine.** Julgestatud ala hoidmine demonstreerib pühendumist ja loob tingimused olukorra parandamiseks. Kord saavutatud julgeolekut ei tohi kaotada, sest füüsiline julgeolek ja seda tagavate üksuste usaldusväärsus on elanikkonna

¹⁹ Bevin, Alexander. How Great Generals Win. New York: W. W. Norton & Company, 1993. P. 133.

²⁰ Niles, Douglas; Dobson, Michael. Fox at the Front. Basingstoke: Macmillan, 14 July, 2004. P. 3.

PROJEKT

sidususe ja tahte otsustavad tagatised. Julgestatud alade hoidmine sisendab lootust ja annab eeskuju, olles nõnda pidepunktiks, millele toetub operatsiooni kulg. Selles faasis loodetakse, et elanikkonna nõusolek kasvab aktiivseks toetuseks, nii et rõhuasetus saaks nihkuda jõuametkondade üksustelt tsiviilorganisatsioonidele ja kohalikule omavalitsusele. Julgestatud ala hoidmise operatsioonilised aspektid hõlmavad keskendumist õigusnormidele ja korraaitsele ning eeldavad kõikehõlmavate inimeste elu parandavate meetmete sünkroonimist.

d. **Arendamine.** Kontrollitavatel aladel peab valitsus tagama prioriteetsed pikaajalised investeeringud ja arendused, et luua ühiskondlikku võimekust ja ergutada kohalikku majandust. See tugevdab sidusust ja tahet veelgi, kasvatades valitsuse usaldusvärsust ja kahandades destabiliseerivate gruppide toetamist. Selles faasis peavad Kaitseliidu nii kiir- kui ka põhivalmidusüksused toetama tsiviiljõupingutusi, kuid kõnealuse raamistiku faasid ei ole selgelt üksteisest eraldatud, näiteks julgestamine on kestav tegevus. Arendamise operatsioonilised aspektid hõlmavad konflikteelse olukorra taastamist ning valitsemisalase ja majandusliku arengu toetamist. Lõpuks hõlmab see ka üleminekut ehk võimu ja eelnevalt kindlaks määratud funktsioonide täitmise eest kantava vastutuse üleandmist sõltuvalt häda- või eriolukorras kehtestatud juhtimisseostele ühelt volitatud seaduslikult osaliselt teisele. See protsess on sageli kahe-suunaline. Esimene üleminek toimub kohalikult omavalitsuselt sisejulgeoleku või operatsiooni juhile. Seejärel, olukorra normaliseerudes, läheb vastutus järk-järgult tagasi, et taastada kohalik kontroll.

Kuigi Slovjanski operatsiooni strateegiline tähtsust ei ole veel võimalik täiel määral hinnata, võib seda pidada oluliseks võtmesündmuseks Ukraina-Vene sõjas. Ukraina julgeolekujõud olid võimelised mässulised linnast välja suruma, tagades samas elanikkonna julgeoleku. Erinevalt eelmistest operatsioonidest demonstreeris Ukraina valitsus selgelt oma tahet Slovjanski kontrolli all hoida, mis tõi kaasa elanikkonna sidususe ja koostöö ning lõi võimaluse taastada legitiimne kord ja anda kohaliku elu korraldamine tagasi kohalikule omavalitsusele.²¹

Manööverliku lähenemise tõhustamine

Manööverlikku lähenemist tõhustavad lihtsus, paindlikkus, tempo, hoog ja samaaegsus. Alljärgnevalt uuritakse ka lähenemise õhumõõdet.

Lihtsus. Kõiki manööverlikke plaane tuleb hinnata nende lihtsuse ja paindlikkuse ning nende kahe tasakaalustatuse seisukohast. Lihtsad plaanid on keerukatest vähem haavatavad ja jäävad lahingukeerises paremini meelde. Mida keerukam plaan, seda rohkem võimalusi nurjumiseks, kuid lihtsus ei vabanda plaane, millel puuduvad toimimiseks vajalikud kooskõlastamise üksikasjad. Lihtsust hõlbustavad kaks planeerimissuunist:

- a) võimalikult vähe tegevusi peab sõltuma mingi eelneva tegevuse lõpuleviimisest. Vastasega kokkupuutes toimuva eelneva tegevuse edukas lõpetamine ei ole garanteeritud, seepärast suurendavad rangelt järjestatud tegevused kaotuse võimalikkust;
- b) ideaalvariandis peaks eduni viima mitu teed ning vastast tuleb koormata mitmest

²¹ Larrinaga, Nicholas de. Analysis: A Turning Point in the Ukrainian Conflict? IHS Jane's 360. 14 July, 2014. <http://www.janes.com/article/40702/analysis-a-turning-point-in-the-ukrainian-conflict>.

PROJEKT

suunast tuleva rohkem kui üht tüüpi ja samaaegse tegevusega. Kuid kui iganes võimalik, peab põhipingutus olema üks paljudest samaaegsetest rööpsetest tegevustest. Sel moel avab lihtne jõupingutuse vahetamine, juhul, kui põhipingutuse suund peaks olema takistatud, kohe uue tee edule.

Paindlikkus. Paindlikkuse nõue kehtib nii isikutele kui ka üksusele tervikuna. Isiklik paindlikkus on suuresti psühholoogiline, eeldades uurivat vaimu, intelligentsi, kiiret reageerimist ja alternatiivide vaagimise võimet. Sageli on see laiapõhjalise hariduse tulem. Füüsiline paindlikkus on üksuse võime ühelt tegevuselt teisele üle minna. Seda tuleb kasvatada grupeerimise, väljaõppe, korralike lahingutoimingute ning lihtsate ja harjutatud drillide kaudu. Paindlikkus põhineb kiirel ja tõhusal otsustamisel ning korralikul staabitööl, kuid ka samal doktrinäärsel ettevalmistusel.

Lihtsuse ja paindlikkuse tasakaalustamine. Planeeritavate variantide hulga suurendamine ühe operatsiooni raames võib näida paindlikkust kasvatavana, kuid kahandada samas lihtsust. Ajanappuse korral keskendumine nõrgeneb ja iga variant planeeritakse vähem üksikasjalikult. Ja vastupidi, põhipingutuse vahetamine ei tohi nõuda ulatuslikku planeerimist. Selleks, et määrata, kui palju variante üksikasjalikult välja töötada, on vaja head otsustusvõimet. Mida kõrgema tasandi staap, seda paremini suudab see tegelda samaaegselt mitme variandiga. Madalamatel tasanditel, kus on väiksemad planeerimisgrupid, suurendavad arvukad plaanisisesed variandid keerukust ja muudavad eesmärgipärase tegutsemise raskemaks. Sääraste plaanide pealesurumine alluvatele ei pruugi olla tulemuslik.

Tempo. Tempo on operatsioonitegevuse rütm või kiirus võrrelduna vastase omaga. Järjekindlalt kiiremini otsustav ja tegutsev pool saavutab ja säilitab eelise. Kuid tempo ei eelda alati suurt füüsilist kiirust, **peab selle põhieesmärk olema initsiatiivi hoidmine**, mis nõuab nii kvalitatiivselt kui ka kvantitatiivselt kõrgema tempoga tegevust kui seda on vaenlase oma. Seetõttu on tempo säilitamiseks sageli oluline teha paus, et saavutada või parandada mõistmist.

Hoog. Kui initsiatiivi haaramine seisneb esimesena õigesti tegutsemises, siis hoog seisneb kiiremas ja püsivamas õiges tegutsemises. Hoog on kiiruse ja massi kombinatsiooni tulem, mis ergutab tegevuste sisu, kaalu ja kestust. Sarnaselt Newtoni esimesele seadusele on hoogu võimalik muuta kas kiirust või massi muutes. See on vahend, mille abil initsiatiivi edundada, mass ja kiirus on olulised osised. Haaratud, kuid kasutamata jäetud initsiatiivil on vähe väärtust, hoo edundamine loob silla initsiatiivi haaramisest edu saavutamiseni. Operatsioonidel, kus elanikkonna tahe on oluline, peavad hoogu tundma ja pöördumatuks pidama ka tsiviilisikud, et see muutuks nende usalduse põhiallikaks.

Samaaegsus. Samaaegsuse eesmärk on vastane üle koormata, rünnates või ohustades teda korraga nii paljudel viisidel või nii paljudest suundadest, et ta ei suuda ühelegi neist keskenduda või neid tähtsuse järjekorda seada. Ta ei suuda otsustada, kuidas ja kus reageerida, ta on mitme ohu vahel lõhestatud ega suuda neile selgelt vastata. Üheaegne tegutsemine mitme juhtimistasandi vastu omab kumulatiivset mõju sidususele. Mässutõrjes võib samaaegsuse saavutada ka kõikehõlmava lähenemise rakendamisega tegevusliinide üleselt.

PROJEKT

Iraagi ründamise plaanid nägid ette õhu-, mere ja maaväe üksuste üheaegset kasutamist nii lõunast, põhjast kui ka lääne suunast, et saavutada kiiresti ülekaal Bagdadi kaitsest ja vähendada sellega Saddam Husseini valikvõimalusi ja tema toetust rahva hulgas.²²

Manööverliku lähenemise õhumõõde. Õhu- ja maismaavõime lõimimine on manööverliku lähenemise operatsioonilise rakendamise oluline osa. Korralikult lõimituna aitab õhuvõime kujundada lahinguruumi ning rünnata vastase sidusust ja tahet, see kaitseb ühendväge ning elanikkonna sidusust ja tahet ning seda saab kasutada edu edundamiseks.

a. **Kujundamine.** Ülekaalu õhus võib kasutada maismaavägede kaitseks õhu- ja raketirünnakute eest ning nende tegevusvabaduse säilitamiseks. Maaväed omakorda võivad aidata saavutada ülekaalu õhus, leides, rünnates ja maha surudes vastase õhukaitsevahendeid. Ülekaal õhus takistab vastasel teabe kogumist ja aitab seda teha oma maaväel, vähendades vastaspoole tegevusvabadust. Õhuvõimet võib kasutada maastiku sulgemiseks ja liikuva vastase kanaliseerimiseks või tema õonestamiseks kaitseks. See võib kujundada ka tema arusaamu, näiteks pettetegevuses osalemiseks.

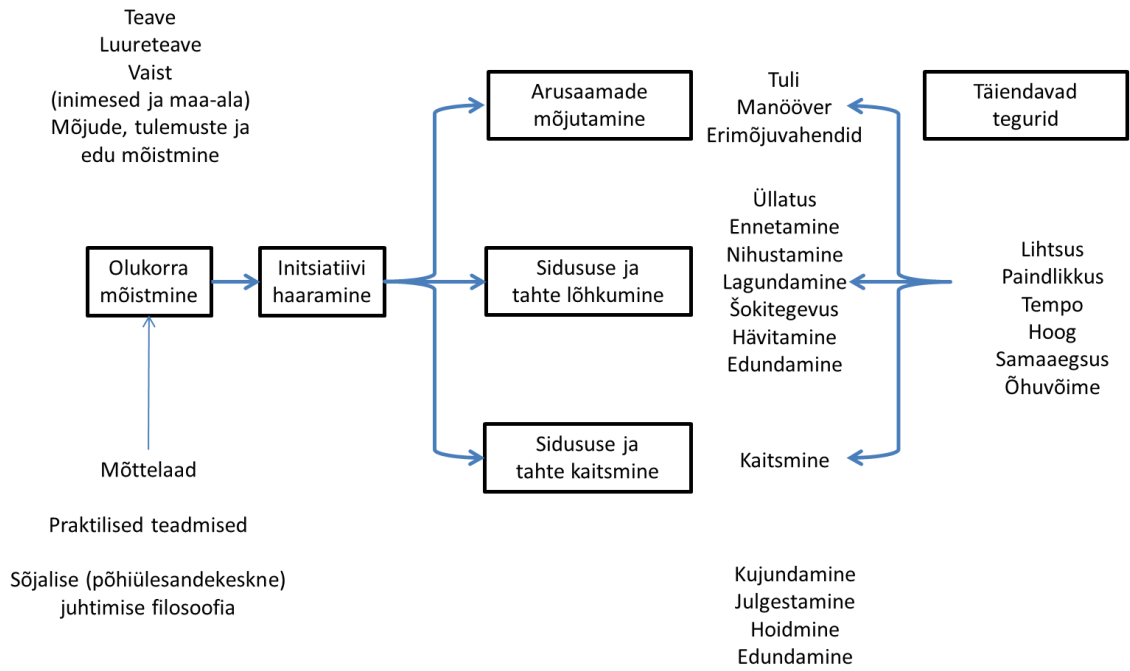
b. **Rünnak.** Õhurünnak maaväele võib põhjustada viivitust, lagundamist ja kurnamist. Selle võib sooritada maavägede lähikokkupuutes olemise ajal ja kohas või mujal, näiteks eesmärgiga lõigata läbi ühenduste või hävitada staap. Et maaväed on tavaliselt hajutatud, tähendab nende sidususe lõhkumine ülema veenmist tema kaotuses. Õhuvõime on oma kõikjaloleku ja armutu vägivalda võimalusega äärmiselt tõhus vahend tahte purustamiseks, eriti kombineerituna kaudtule, õhudessant- või õhupaiskemanöövriga (üksuste maandamine vaenlase selja taha) ning viivitamatu edundamisega maismaamanööverüksuste poolt. Selline sünergia loob mulje mitmest suunast tulevast ülekaalukast jõust.

c. **Kaitse.** Eelmise vastand on takistada vastasel kõike eelkirjeldatud tegemast. Reservid peavad olema õhust tuleva kurnamise eest kaitstud ja väeüksus tervikuna peab suutma vältida enda avastamist õhust. Kaitsemeetmena tuleb rünnata vastase ühendtule kooskõlastamise raamistikku. Õhuluure, kaasa arvatud droonid, annab eelneva hoiatuse lähenevatest üksustest. Muud õhust tehtava taktikalise seire vormid suudavad tuvastada üksusi ähvardavaid konkreetseid ohtusid, näiteks varitsusi või ettevalmistusi operatsioonibaaside ründamiseks.

d. **Edundamine.** Ühendvägede edundustegevus peab otsima soodsaid võimalusi nii õhus kui ka maal. Õhuvõime annab manööverdavale maaväele suurema haarde, mis hõlmab ka lahinguruumi kaugeimaid alasid. Õhuvägi võib liituda jälitamisega, kimbutades taanduvat vaenlast, et takistada tal ümberkorraldumist vasturünnakuks või haakumist tugevdusüksustega.

²² Ripley, Tim. Air War Iraq. Pen and Sword. 20. June, 2004. P. 115.

PROJEKT

Joonis 2. Manööverliku lähenemise kokkuvõte

Strateegiline kommunikatsioon

Kui stratcom ei tööta, muuda kogu strateegiat.

Cornelli ülikooli rahvusvaheliste ja Aasia uuringute ning riigiteaduste professori Benedict Andersoni 1983. aastal ilmunud raamatu „Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism“ järgi ei tugine valdav osa inimeste arusaamisest ümbritseva keskkonna kohta isiklikule kogemusele, vaid selle kujundavad vahendajad. Ühesuguse arusaama teke maailma faktide kohta inimgrupiti lähtub kultuurist ja meediast.

Sõja toimumine on vaenupooltele, rahvusvahelistele organisatsioonidele ja tsiviilelanikkonnale mulje küsimus. Meedia loodud rahvusvahelise avalikkuse rolli on liitlasvägede ülem Lahesõjas kindral Norman Schwartzkopf iseloomustanud järgmiselt: „Sõda on läbi siis, kui CNN ütleb, et sõda on läbi.“

Strateegiline kommunikatsioon on riiklik lähenemisviis kõikide riiklike jõuhoobade kasutamiseks vastase, oma elanikkonna ja neutraalsete osaliste mulje kujundamiseks. Riiklikud jõuhoovad, teisisõnu riigivõimu teostamise vahendid jagunevad üldjoontes neljaks: diplomaatia, informatsioon, sõjaline jõud ja majandus (DIME – *diplomacy, information, military, and economics* mudel). Jõuhoovad ei ole üksteisest eraldatud, vaid neid kombineeritakse ühtede ja samade määratud mõjude saavutamiseks. Näiteks kasutatakse relvajõudude jõudemonstratsioone majandusblokaadi jõustamiseks, sõjaliseks heidutuseks, diplomaatilistel läbirääkimistel parema positsiooni saavutamiseks jne. Mõned suurriigid (Hiina, Venemaa) toovad eraldi välja rahvusvahelise õiguse kasutamise jõuhoovana. Tänapäeva konfliktides eristatakse DIME mudeli jõuhoobade sees energiapoliitika kasutamist relvana ja küberründevõimeid, sest mõlema kaudu on võimalik mõjutada erinevaid aspekte sihtmärkriigi tsiviilkeskkonnas ja relvajõudude toimimist.

Strateegiline kommunikatsioon ei ole piiratud sõjalise konfliktiga ja seda kasutavad riigid pidevalt. Näiteks Venemaa Föderatsiooni hübriidsõja käsitluses vaadeldakse konflikti permanentsena, kusjuures relvajõudude elemente võidakse kasutada episoodiliselt vastavalt hetkel taotletavatele mõjutustele.

Strateegilises kommunikatsioonis kasutatavate hoobade kaudu kujundatakse mulje oma tegevusest ning suunatakse vastast ja teisi konfliktiosalisi käituma planeeritud viisil, mille tulemuseks on loona tajutav mulje. Loo osisteks, millele selle mulje tekitamine on suunatud, on kangelase, ohvri ja abistaja rolli kehtestamine rahvusvahelises foruumis ning julgeolekuorganisatsioonides. Määratud rollides omaks võetud lugu survestab konfliktiosalisi ja rahvusvahelist üldsust jõudma konflikti planeeritud poliitilise lahenduseni.

Tänapäevane sõjategevus leiab aset erinevates keskkondades, milles konflikti sisemine toimimisloogika on erinev. Nagu raskusjõul on vees ja õhus erinev mõju, on ka foruumis teostatav mõjutustegevus teistsugune kui kineetiliste relvade keskkonnas.

Infokeskkonna põhilised erinevused füüsilisest lahingukeskkonnast on aja, ruumi ja tasandite toime erisused. Erinevad operatsioonikeskkonnad on omavahel seotud ja ühe kaudu on võimalik esile kutsuda mõjutusi teistes keskkondades. Näiteks Al Qaeda korraldatud terroriakt Hispaanias 2007. aastal viis Hispaania lahkumiseni tahtekoalitsiooni operatsioonist Iraagi Vabadus ja tema vägede väljatõmbamiseni Iraagist. Foruumi kasutades kadus geograafiliste vahemaade tähtsus. Foruumi globaliseerumise tõttu saab mõjutada relvajõude ja teisi inimgrupe peaaegu reaalselt.

Infooperatsioonid on relvajõudude vahenditega teostatav strateegiline kommunikatsioon operatsiooni- ja taktikalisel tasandil. Samas paiskab strateegilise sõduri efekt²³ olukorra hindamise ja juhtimise tasandil tänapäeva konfliktides segamini. Strateegilise sõduri efekti tõttu võib (sotsiaal)meediavõimendusega üksikvõitleja kangelaslikkus või õigusvastane tegu mõjutada konflikti poliitilist ja sõjalis-strateegilist kulgu, sest ta muudab lugu, millena konflikti tajutakse.

Mobiilside ja sotsiaalvõrgustike leviku tõttu on lisaks väejuhtidele ja nende taatele mõjutusoperatsioonide pidevaks sihtmärgiks ka iga üksiksõdur.

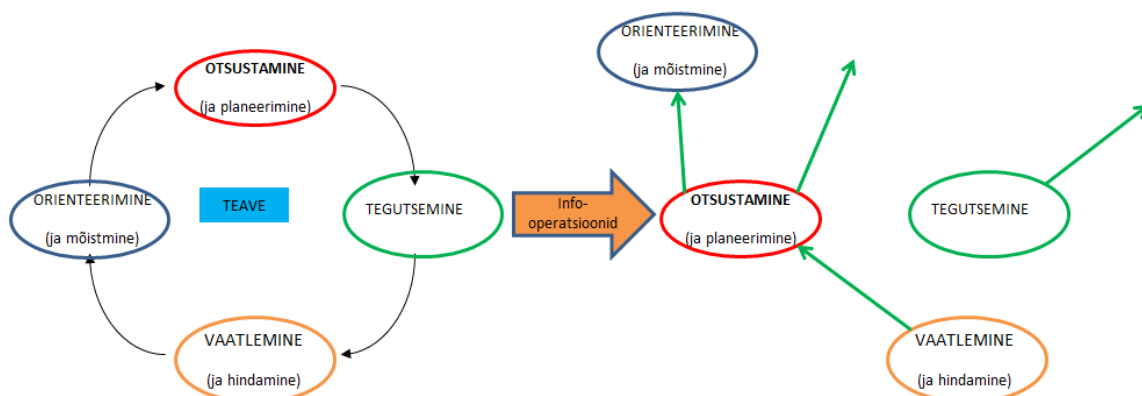
Infooperatsioonid

Infooperatsioonid on relvajõudude meetodite süsteem ja erivõimete kasutamise viis, mis võimaldab industriaalajastu loogika kohaselt ettevalmistatud relvajõududel olla edukas infoajastu konfliktides. Infooperatsioonid korrigeerivad manöövrit, võimaldamaks püsida strateegilisel tasandil planeeritud loos soovitud raamides.

Infooperatsioonid ei ole mitte ainult teemad ja sõnumid ega ka hõbekuul intsidentide leevendamiseks või lahendamiseks. Neid ei planeerita isolatsioonis, vaid kooskõlas kogu operatsiooni kontseptsiooniga. Infooperatsioonid on staabifunktsioon, mis koordineerib ja sünkroniseerib mõjutustegevusi, olles seega ülema kavatsuse täitmist võimendav funktsioon.

Määratlus Infooperatsioonid on koordineeritud tegevused, mis mõjutavad soovitud suunas vastase ja teiste konfliktiosaliste **tahet**, arusaamisi ja **võimeid ning** millega toetatakse enda eesmärgi nende informatsiooni, informatsioonipõhiste protsesside ja süsteemide mõjutamise kaudu, kaitstes samal ajal enda omi samalaadsete mõjutuste eest.

Mõjud. Sünkroniseeritud infooperatsioonid häirivad ja paiskavad segi vastase otsustustsükli, mõjutades tema tahet, olukorrateadlikkust ja võimeid. Boyd'i VOOT toimib kontrollitud keskkonnas tsükliliselt, infooperatsioonide lõimimine operatsioonide kontseptsiooni võimaldab edukalt hägustada olukorda ja lõhkuda tsükli omavahel nõrgalt või üldse mitte seotud etappideks, nagu on kujutatud joonisel A1.

Joonis A1. Infooperatsioonide mõju VOOT-tsüklile

²³ *Strategic Corporal Effect*, vt näiteks: Krulak, C. C. The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War. Marine Corps Gazette, 1999, Vol. 83, No 1 (January), lk 18–23.

Ära kunagi katkesta vaenlast, kui ta teeb vigu.

Napoleon Bonaparte

Infooperatsioonide fookus. Carl von Clausewitz on kirjeldanud konflikti kui kahe vastase mõõduvõtmist. Samasugune printsiip rakendub ka infooperatsioonide osapoolte vahel. Seetõttu vajab infooperatsioonide ellurakendamine fookustatud lähenemist. Tuleb arvesse võtta, et infoajastu kujundab olukorra, mis kaasab ka konfliktis otseselt mitteosalevaid pooli, kelle arvamus ja tegutsemine võib siiski kaasa tuua kas soovitud või soovimatuid mõjusid. Tabel 1A käsitleb mõjusid, mõjutuselemente ja osapooli.

Lõppeesmärgiks on alati tahte mõjutamine, arusaamist ja võimeid mõjutatakse selleks, et nende kaudu väärata tahet.

Relvad on mõjusad ainult seni, kuni nad mõjutavad vaenlase võitlusmoraali.²⁴

Tabel A1. Infooperatsioonide mõjud, mõjutuselemendid ja osapooled

	Vaenlane	Oma jõud	Otseselt mitteosalevad
Tahe	Tahte nõrgendamine ja ühtsuse lagundamine	Tugevdada ja kaitsta oma vägede, tsiviilelanikkonna ja liitlaste tahet, et tagada oma jõudude ühtsus ning tegevusvabadus	Esitada ja propageerida meie vaadet eesmärgiga mõjutada nende tahet meie kasuks
Olukorrateadlikkus	Kahjustada vastase arusaamu ja seega nende taju ning suunata nad käituma meile kasulikult	Tagada, et informatsioon ja juhtimisprotsessid on turvatud ja tagatud	Meie lugu toetava, meie tahet ja tegevusvabadust tugevdada ning vastase ühtsust lagundava arusaamise mõjutamine
Võimed	Kahjustada vastase otsustus- ja juhtimisvõimet	Kaitsta enda ja liitlaste otsustus- ja juhtimisvõimet	Meie lugu toetava, meie tahet ja tegevusvabadust tugevdada ning vastase ühtsust lagundava käitumise mõjutamine

²⁴ Arandt Du Picq, Charles (kolonel). Battle Studies: Ancient and Modern Battles. Harrisburg: The Military Servicer Publishing Co, 1947. Viidatud: Leonard, Robert R. Manööversõja kunst. Tallinn, 2012, lk 61–63.

Infooperatsioonide keskkond. Tulenevalt infoajastu omapäradest – tehnoloogia ülikiire areng, informatsiooni massiline kättesaadavus ja edastamise kiirus –, võib nentida, et tegemist on kompleksse keskkonnaga, mida saab ja tuleb hinnata samade kriteeriumide alusel, nagu on manööverliku lähenemise peatükis eelnevalt kirjeldatud. Ka kirjeldab kompleksusega toimetulekut peatükk „Konflikt ja jõu kasutamine“.

Infooperatsioonide ulatus. Informatsiooni levik ja edastamine ei järgi geograafilisi piire, organisatsioone ega sootsiume. Nende teostamisel peab järgima vastastikkuse sõltuvuse printsiipe, nagu neid kirjeldab peatükk „Operatsioonide juhtimine“. Edu saavutamiseks on vaja luua ja kasutada omavahel sidustatud ja lõimitud süsteeme ning organisatsioonideüleseid kehandeid, millel võib olla rahvusvaheline mõõde. Kaitseliit on oma vabatahtlike võrgustiku kaudu oluline osaleja ja tähtis strateegilise sõnumi võimendaja täidesaatval tasandil²⁵. Infooperatsioonide sügav ja ametkondadeülene mõistmine saavutatakse manööverliku lähenemise peatükis eelnevalt kirjeldatud PMSEII-PT mudelit rakendades.

Infotegevuste rakendamise printsiibid. Edukaks infooperatsioonide teostamiseks on oluline rakendada samu printsiipe, nagu neid kirjeldab peatükk „Operatsioonide juhtimine“. Ülem peab andma selged juhised koos oma kavatsusega. Kavatsus peab olema väljendatud keeles, mida käsu saajad mõistavad, arvestades muuhulgas, et nad võivad olla piiratud sõjalise ettevalmistusega vabatahtlikud või koostööpartnerid väljastpoolt Kaitseliitu. Selged kavatsused võimalikult väheste täiendavate üksikasjadega on alluvatele kõige arusaadavamad.

Selleks, et võimaldada alluvatel neile antud tegevusvabaduse raames initsiatiivi rakendada ning anda neile suurema osaluse ja panustamise tunne, tuleb rakendada tsentraliseeritud planeerimise ja detsentraliseeritud täideviimise põhimõtet, mis tähendab muuhulgas, et kõikide tasandite ülemad peavad olema võimelised lõimima strateegilisel tasandil koostatud sõnumeid oma operatsioonide kontseptsioonidesse. See eeldab osalejate varast kaasatust ja õigeaegset ettevalmistust ning tihedat koordinatsiooni ja järjestamist. Niisuguse põhimõtte rakendamine võimaldab õigeaegseid vastuinfooperatsioone.

Infooperatsioonid ja sihtmärgistamine on tihedalt seotud, kusjuures sihtmärgistamine on kõikehõlmav, sisaldades kogu spektrit kineetilis-letaalsetest kuni mõtteviisi ja hoiakuid mõjutavate pehmete vahenditeni. Infooperatsioonid peavad looma ja säilitama usaldusväarsuse, mis tagatakse soorituse ja mõjude monitooringu ning hindamise abil.

Infooperatsioonides on mõju allikaks aeg. Aja eksploateerimine eeldab suurt paindlikkust ja tasanditevahelist sünkroniseeritust. Infooperatsioonid peavad olema võimalikult reaaliajalähedaselt koordineeritud erinevate juhtimistasandite ja konfliktis osalevate oma mittesõjaliste jõudude jõupingutustega.

Lahinguruumi luureteabe ettevalmistus ja mõjud. Manööverliku lähenemise praktiline rakendamine infooperatsioonide keskkonnas eeldab sarnaselt maismaakeskkonnale esmajoones olukorra mõistmist, mis koosneb teabe, luureteabe ja vaistu kasutamisest, inimeste käitumisdünaamika ja maastiku tundmisest ning mõjude ja tulemuste mõistmisest. Infooperatsioonide

²⁵ Eeldatavalt on infooperatsioonide koordinaator Riigikantselei.

ettevalmistamisel osaleb kogu staap, mis kaasab intensiivselt ka teiste ametkondade läviohvitseri. Olukorratundlikkus ja luureteabe täpsus võimaldavad suurendada soovitud ja vähendada ebasoovitavate mõjude tõenäosust. Vt manööverlik lähenemine peatükis eelnevalt kirjeldatud alapeatükki mõjude, tulemuste ja edu mõistmisest.

Infooperatsioonide alus – luure. Infooperatsioonid **peavad** olema rajatud heale luuretoetusele, mis on õigeaegne, täpne ja asjakohane. See on vajalik nende planeerimiseks, täideviimiseks ja tegevuste tõhususe hindamiseks. Lahinguruumi luure ettevalmistus hõlmab endas inimfaktori ja -võrgustiku analüüsi, kus käsitletakse kultuuri, religiooni, keelekeskkonda ja mõjutusi ning süsteemide analüüsi, nagu IT, infrastruktuur ja protsessid, ning võrgustike haavatavusi.

Tabel 2A. Psühholoogilise ja füüsilise tasandi sihtmärgid

Infooperatsioonide sihtmärgid

Mõjutustegevused	Juhtimise vastu suunatud ja informatsiooni kaitsvad tegevused
<i>Psühholoogilise tasandi sihtmärgid</i>	<i>Füüsilise tasandi sihtmärgid</i>
<p>Inimesed:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poliitikud (eriti juhtfiguurid); • erinevate inimrühmade formaalsed ja mitteformaalsed arvamuslimidrid; • inimrühmad; • vastase juhtfiguurid; • vastase isikkoosseis, erinevad grupeeringud; • vastase tsiviilelanikkond; • enda ja liitlaste isikkoosseis (kaitstes vaenuliku mõjutustegevuse ja ohtlike kuulduste eest); • oma üksuste lähedased. 	<p>Ühendused:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kullerid; • sideliinid; • raadio- ja muud informatsiooni edastamise ühendused. <p>Sõlmed:</p> <ul style="list-style-type: none"> • C2 keskused ja juhtimispunktid; • füüsilised seadeldised, sealhulgas raadiod, arvutid ja muud informatsiooni töötlevad vahendid; • satelliidid; • vastase poolt eksploateeritavad OSINT-sihtmärgid ja keskkonnad; • oma elanikkonna ja liitlaste sotsiaalmeediakeskkonnad.

Tabel 3A. Välistel kollektiivsetel mõjutustel ja üksikisiku tunnetusel rajanevad informatsiooni filtreerimise elemendid

Informatsioonifiltrid

<p>Välised kollektiivsed mõjutused:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kultuurilised ja subkultuuride normid; • sotsiaalne surve; • perekond; • religioossed institutsioonid ja usundid; • meedia: <ul style="list-style-type: none"> ○ omanikufilter, ○ ideoloogiline filter, 	<p>Üksikisiku isiklik tunnetus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • väärtused; • tõekspidamised; • kogemused; • ootused; • tunnetused; • emotsioonid; • uskumused.
--	--

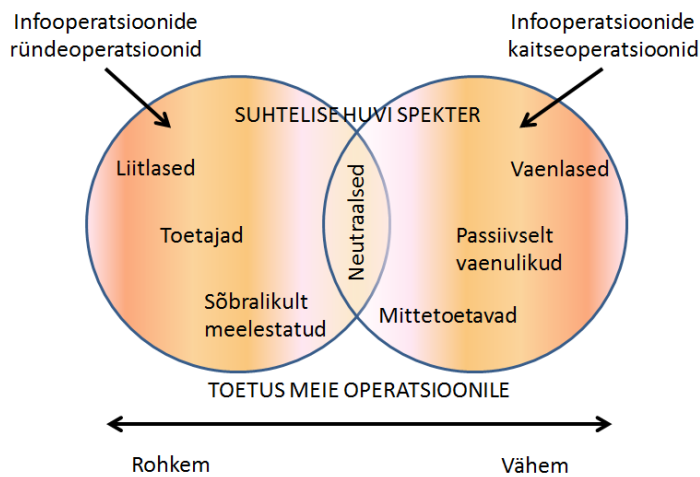
<ul style="list-style-type: none">○ ajakirjaniku filter,○ <i>flak</i> (lugejate tagasiside)²⁶;● grupidünaamika;● valitsusasutused;● vabaühendused;● rahvusvahelised organisatsioonid;● poliitilised ja ideoloogilised mõjud;● otsustusprotsessid:<ul style="list-style-type: none">○ üksikisikul ja○ grupil,○ etnosel.	
--	--

Infooperatsioonide mõjude tegusõnad. Selleks, et operatsioonide planeerimine ja täidesaatmine oleks edukas, on oluline kokku leppida üheselt arusaadavas sõnavaras ja terminoloogias. Järgnevalt on välja toodud infooperatsioonide kontekstis kasutatavad tegusõnad:

²⁶ Edward S. Herman ja Noam Chomsky propaganda mudel. Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media. New York: Pantheon Books, 1988.

- veenma
- vähendama väärtust
- eitama
- keelama/tõkestama
- hävitama
- kahandama/
marginaliseerima
- häirima
- edundama
- paljastama
- mõjutama
- informeerima
- valele järeltulesele
juhtimine
- vältima
- ennetama
- kaitsma
- julgestama
- kindlustama/
turvama
- ümberpöörama
- neutraliseerima
- kujundama
- sisse tungima/
ligipääsu looma
- soodustama
- heidutama
- manipuleerima
- aeglustama
- nihustama
- tähelepanu kõrvale
juhtima
- ümbersuunama
- peatama
- informatsiooni/kanali
ebaalsaldusvääreks
muutmine
- šokeerima
- kaaperdama
- eksitama (sõjaline
pete; mildec)
- sundima
- üle koormama/
üleküllastama
- diskrediteerima
- raamistama

Infooperatsioonide põhitegevusvaldkonnad. Infooperatsioonide läbiviimiseks ja soovitud mõjude saavutamiseks rakendatakse kõiki asjakohaseid sõjalisi distsipliine, mis toetavad ülema tegevuskava. Nagu eelnevalt kirjeldatud, fookustatakse infooperatsioonid kolmele elemendile: tahe, võimed ja olukorratundlikkus. Infooperatsioonid jaotuvad kolme põhilisse kategooriasse: **mõjutustegevused**, **informatsiooni kaitsetegevus** ja **juhtimise vastu suunatud tegevused** (joonis A3). Iseloomu ja intensiivsuse poolest jaotuvad infooperatsioonid ründe- ja kaitseoperatsioonideks, nagu on näha joonisel A2.

Joonis A2. Ründe- ja kaitseinfooperatsioonide doktrinäärne kontseptsioon

Mõjutustegevused mõjutavad kas otse või kaudselt saadaolevat informatsiooni ja selle tajumise viisi. Mõjutustegevuste sihtmärgiks on vastase tahe, mille mõjutamise võimaldamiseks rakendatakse järgmisi vahendeid: psühholoogilised operatsioonid, kohalolek-hoiak-profiil, pettetegevus, tsiviil-militaarkoostöö, teavitustöö ja arvamusiidrite kaasamine.

Psühholoogilised operatsioonid on planeeritud tegevused, mis on loodud

määratud sihtrühmade aistingute, uskumuste, hoiakute ja käitumise kallutamiseks, et saavutada oma sõjalisi ja poliitilisi eesmärke.

Kohalolek-hoiak-profiil on protsess, mis aitab Kaitseliidu üksustel määratleda nende meelsust, käitumist ja julgeolekutaset vastavalt väljakujunenud olukorrale.

Tabel 2A. Kohaloleku-hoiaku-profiili selgitus

Kohalolek	Ainuüksi Kaitseliidu üksuse või allüksuse kohalolek võib lisada olulist mõjutusjõudu olukorra tajumisele. Isegi piiratud võime rakendamine õigeaegselt ja õiges kohas võib oluliselt suurendada nende sõnumite usaldusväarsust, mida on edastatud erinevate kanalite kaudu, ja anda nii olulise panuse heidutusse.
Hoiak (kehakeel)	Kaitseliitlaste hoiak operatsiooniruumis võib demonstreerida nii pühendumist kui ka kavatsust ning peab arvestama väekaitse nõudeid ja olema nendega tasakaalus. Ainuüksi kaitseliitlase varustuse ebaproportsionaalne tase näiteks politsei- ja piirivalveameti operatsioonide toetamisel võib tuua kaasa vale tunnetuse tekke nii vastase kui ka kohaliku tsiviilelanikkonna hulgas. Iga kaitseliitlane kujundab oma käitumisviisi valikuga kogu Kaitseliidu ja Eesti Vabariigi mainet.
Profiil (mida me teeme)	Kõigi tasandite ülemate ja pealike avalikul profiilil on mõjutusjõud tajutavusele. Ülema või pealiku kui avaliku elu tegelase roll peab olema hoolikalt analüüsitud ja ära kasutatud selle kaudu võtmesõnumite edastamise võimalused.

Pettetegevuse eesmärk on saavutada üllatusmoment, säilitada julgeolek, luua vastasele väärpilt, et tagada enda tegevusvabadus ja eksitada teda valima talle ebasobivat tegevuskava. Selle tulemuseks on vastase ressurside raiskamine ja oma potentsiaali kokkuhoidlik kasutamine.

Tsiviil-militaarkoostöö on sõjaline funktsioon, mille sisuks on sõjaväelise ülema ja tsiviilorganite, sealhulgas riigi elanikkonna ja kohalike võimuorganite ning rahvusvaheliste, riiklike ja valitsusväliste organisatsioonide ning ametkondade tegevuse kooskõlastamine ja koostöö põhiülesande nimel toetamaks ülema tegevusvabadust. Tsiviil-militaarkoostöö erineb eesmärgi osas halduskorralduslikust ametiabi- ning abistamisest pääste- ja hädaabitöödel.

Teavitustöö on organiseeritud suhtlemisprotsess Kaitseliidu sihtgruppidega, mis on suunatud arusaamise ja usalduse tekitamisele Kaitseliidu suhtes tõese teabe põhjal ning ühtlasi väärteabe ja ohtlike kuulduste ennetamisele ja tõkestamisele. Teavitustöö koosneb meediasuhetest, mediaoperatsioonidest, sisekommunikatsioonist ja paikkondlikust suhtekorraldusest.

Arvamusliidrite kaasamine on pidev ja riiklikult tähtis protsess. See võib olla ka teatud arvamusliidrite esiletoomine ja teiste mõjurite vähendamine. Oluline on saavutada arvamusliidrite abiga mõju, mis tagab neid autoriteedina tajuvate elanikkonnagruppide koostöö.

Infokaitse on suunatud vastase olukorrateadlikkuse eksitamisele, tema ilmajätmisele meie kohta käivast olulisest ajakohasest teabest (EEFI), mistõttu see peab olema planeerimisprotsessi orgaaniline osa. Infooperatsioonide kontekstis tähendab kaitse

informatsiooni, protsesside, süsteemide ja allikate kaitset eesmärgiga tagada ülema tegevusvabadus. Infokaittsel on mitmeid vorme, nagu infosüsteemide elektrooniline kaitse, infoallikate kaitse ning seadmete ja personali füüsiline kaitse. Kaitsetugevus on korrelatsioonis vastase informatsiooni kogumise, töötlemise ja selle kasutamise võimega. Tuleb aru anda, et kogu informatsiooni ei ole võimalik kogu aeg kaitsta. Oma haavatavuste luurehinnang on seega võtmetähtsusega, et tagada piisav kaitse ilma ülema paindlikkust mõjutamata.

Operatsioonijulgeolek (OPSEC) on protsess, mis annab operatsioonile asjakohase julgeoleku, kasutades selleks aktiivseid ja passiivseid vahendeid eesmärgiga hoida vastast saavutamast olukorratedlikkust sõbralike jõudude asukohast, võimetest ja kavatsusest.

OPSECi planeerijad peavad koostöös teavituspäriikega looma sõbralike jõudude informatsiooni põhielemendid²⁷ (SJIP), et takistada tundliku informatsiooni tahtmatut lekkimist avalikkusele.

OPSECi mõjutavad paljud meetmed. Need on vastuluure, infojulgeolek, sidejulgeolek, füüsiline julgeolek jne.

Juhtimise vastu suunatud tegevused on sihitud vastase võimete vastu ja nende teostamiseks kasutatakse järgmisi vahendeid: füüsiline hävitamine, elektrooniline sõjapidamine ja küberoperatsioonid (kaitse, rünnak, ekspuuteerimine).

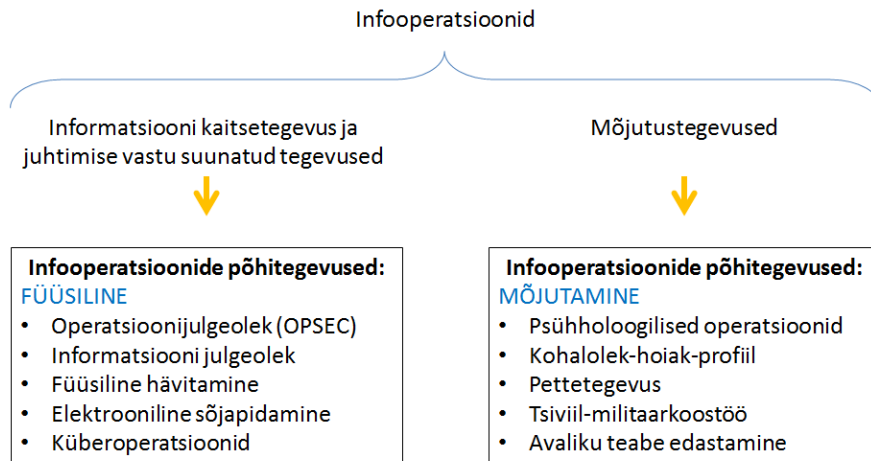
Füüsiline hävitamine ja konventsionaalsete kineetiliste vahendite (millest tuleb juttu edaspidi) kasutamine on suunatud vastase tahte murendamisele ja murdmisele. Tuleb arvestada, et lahingutegevuses ja selle tagajärjel tekitatud tsiviilohvrid üldjuhul vähendavad avalikku toetust ja võivad anda vastasele globaalse propagandistliku tööriista oma strateegilise sõnumi ja äraspidise „tõe“ edastamiseks.

Elektrooniline sõjapidamine sisaldab tegevusi, mis võimaldavad rakendada elektromagnetilist spektrit, milles sisalduvad elektromagnetilise kiirguse mahasurumine ja identifitseerimine ning elektromagnetilise energia, sealhulgas ka suunatud energia kasutamine, et vähendada või välistada vastase võimalusi, samas soodustada oma jõudude väljavaateid elektromagnetilise spektri kasutamisel.

Küberoperatsioonid on arvutipõhiste informatsioonisüsteemidega teostatavad ründe- või kaitsetegevused, mis võimaldavad rünnata vastase süsteeme, kaitsta enda omi ja kasutada informatsiooni enda kasuks.

Infotehnilised julgeolekumeetmed hõlmavad nii Kaitseliidu sidevahendeid ja nendes liikuvat informatsiooni kui ka Kaitseliidu liikmete isiklike sidevahendeid ja elektroonilisi suhtluskeskkondi, mida vastane kasutab informatsiooni kogumiseks ja mõjutustegevuse sihtmärgina.

²⁷ Sõbralike jõudude informatsiooni põhielemendid on sõbralike operatsioonide kriitilised aspektid, mis vastasele teatavaks saades võivad paljastada operatsioonide kavandamist ning piirata oma operatsioonide edu või viia nende ebaõnnestumiseni ja peavad seetõttu olema kaitstud.

Joonis 3A. Infooperatsioonide jagunemine

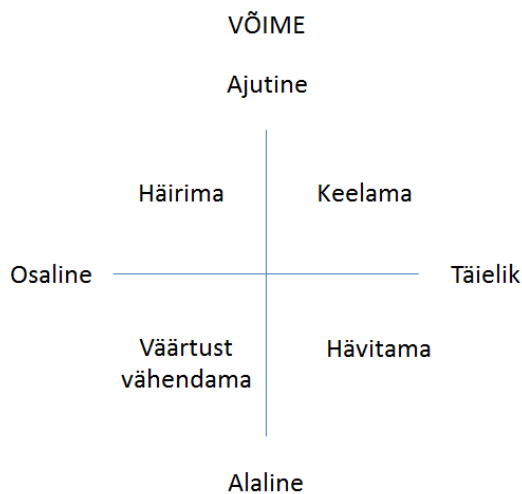
Nagu mainitud, mõjutavad infooperatsioonid tahet ja võimeid, millest viimane on mõõdetav ja esimene mittemateriaalne.

Mõjud võimetele on olemuselt kas ajutised või alalised ja osalised või täielikud. See sõltub mõjurite rakendamise intensiivsusest ja viisist, nagu on kirjeldatud joonisel 4A. Informatsiooni edastamise ja kättesaadavuse häirimine on tavaliselt ajutine ja mõjub võimele ainult osalist.

Informatsiooni keelamine võib ajutiselt peatada võime funktsioneerimise täielikult, kuid tuleb arvestada, et infoajastul võimaldab erinevaate tehnoloogiate rakendamine taastada endise olukorra. Näiteks keelates vaenulike telekanalite translatsiooni võib eeldada nende kättesaadavust satelliidi või interneti vahendusel, samal ajal kahaneb riigi usutavus liberaalse õigusriigina ja piiratud infoallikad saavad suurema tuntuse tõttu täiendavat populaarsust.

Informatsiooni väärtuse vähendamine toob enamasti kaasa võime osalise efektiivsuse vähendamise, kuid tavaliselt on sellel pikaajaline mõju.

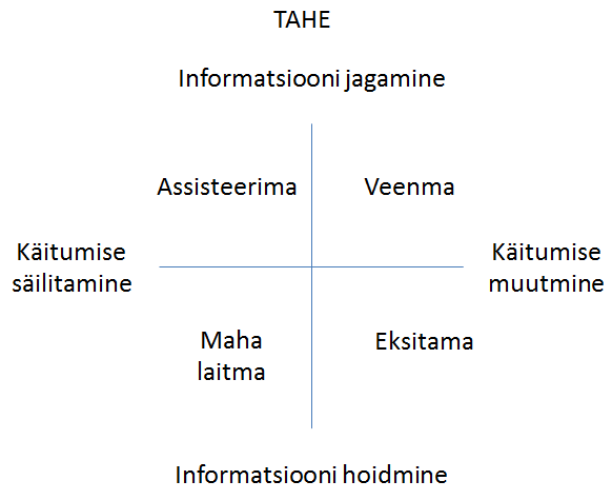
Võime täielikuks ja alaliseks likvideerimiseks peab hävitama võimekandja kas letaalsete kineetiliste vahenditega või rakendades ründava iseloomuga küberoperatsioone või elektroonilise võitluse vahendeid.

Joonis 4A. Võime mõjurid

Sarnaselt võime mõjutamisele toimub ka vastase tahte mõjutamine, nagu seda näitab joonis 5A. Positiivse käitumismalli säilitamiseks tuleb kasutada innustamist ja igakülgset abi, seda just informatsiooni küllusliku jagamisena. Käitumismalli säilitamiseks on teatud tingimustel vaja informatsiooni kinni hoida ja sealjuures võimalikke tegevusi maha laita.

Käitumismalli muutmiseks tuleb kasutada veenmist, kombineerides seda rohke informatsiooniga, või hoida informatsiooni kinni eesmärgiga eksitada.

Joonis 5A. Tahte mõjurid

Sõjalise jõu rakendamine

Operatsiooni eesmärkide ja soovitud lõpptulemi saavutamiseks on ka hübriidsõja tingimustes vaja rakendada sõjalisi võimeid ja jõudu, et adresseerida konflikti tekitavaid põhijõude, et saavutada kestav edu ja soovitud seisund. Kuigi Kaitseliit sõjalise riigikaitse organisatsioonina rakendab vastase vastu oma võimete ja võimaluste piires letaalset ja kineetilist jõudu, tuleb seda teha siiski kombinatsioonis teiste tegevustega ja koostöös operatsiooniruumis tegutsevate partneritega, et saavutada eelmainitud kestav tulem.

Sõjalisi võimeid ja jõudu peab rakendama kõikidel juhtimistasanditel harmoniseeritult ja üksteist toetavalt vastavuses nendele tasanditele kohasele otsustusüklile (VOOT/MHPJ), nagu seda kirjeldab peatükk „Operatsioonide juhtimine“.

Kaitseliit rakendab operatsiooni läbiviimiseks manööverlikku lähenemist ja protsesse, mis tagavad taktikaliste tegevustega loodavate mõjude rakendamise operatsiooni eesmärkide ja soovitud lõpptulemi saavutamiseks.

Clausewitzi parafraaseerides võib märkida, et konflikti eesmärk on murda või muserdada vastase tahtet ja muuta tema käitumist. Selleks, et mõjutada vastase tahtet, arusaamu ja võimeid erinevatel tasanditel, tuleb seda teha kahes domeenis – füüsilises ja psühholoogilises.

Füüsiline domeen koosneb operatsiooniruumis olevatest füüsilistest objektidest, tegevustest ja mõjudest. See sisaldab sõjalisi üksusi, elektromagnetilist spektrit, tsiviilelanikkonda, logistilisi ressursse ja infrastruktuuri, kuid ka geograafiat, meteoroloogiat jne. Selles domeenis on tegevused ja mõjud materiaalsed ja mõõdetavad. Füüsiline domeen on otseses sõltuvuses riigi industriaalsest ja

majanduslikust võimsusest ning tavaliselt suhteliselt lihtsalt hinnatav, mõõdetav, jälgitav ja arusaadav. Selle domeeni massiivne rakendamine ei tähenda, et see oleks kohene edu garantii, kuid kindlasti loob selle rakendamine õiges kontekstis tingimused edu saavutamiseks.

Tuli. Sõjalise jõu rakendamine materiaalsete tegevuste kaudu loob kohe esimese taseme mõju. Surmav ja ka mittesurmav tuli ning manööver on fookustatud füüsilise hävitamise, kurnamise, häirimise ja vastasele vajaliku ressursi keelamise saavutamisele. Tule kasutamine on suunatud füüsilisi vahendeid rakendades sihtmärgi käitumise mõjutamisele teise tasandi mõjude kaudu, et alandada vastase tahet ja ühtsust. Vastupidiselt tavauskumusele on teise tasandi mõjud tavaliselt otsustavad. Füüsiline hävitamine ei vii ilmingimata eduni, pahatihti toob see kaasa vastase mobiliseerimise, luues soovimatu mõju.

Saksamaa pommitamine liitlaste poolt ei andnud soovitud mõju. Saksamaa mitte ainult ei taastanud oma sõjatööstuse toodangut peaaegu rünnakueelsele tasemele, vaid see liitis ja mobiliseeris rünnatud linnade tsiviilisikuid ja tugevdas nende toetust režiimile.

Kokkuvõtte Ruhri piirkonna, Dresdeni ja Hamburgi vaippommitamisest.²⁸

Psühholoogiline domeen moodustub ettekujutustest, arusaamadest, motivatsioonist, veendumustest, emotsioonidest ja pühendumusest ning esindab tegelikult indiviidi ja grupi tahet, ühtsust, usku eesmärgi õigsusesse, doktrinäärsust ja hinnanguid. Seda väljendatakse emotsioonidega, nagu patriotism, rahvuslus, ühtekuuluvustunne, religioosne määratlus ja isiklikud huvid.

Selle domeeni vahendite hulka kuuluvad sihtmärgid või sihtauditoorium, nagu vastase sõjalised juhid, arvamusiidrid, süsteemid ja operatsioonikeskkonnas tegutsevad erinevad inimgrupid.

Psühholoogiline domeen kasutab füüsilise domeeniga sama sihtmärgistamisprotsessi, kuid vajab rohkem väljaõpet ja harjutamist ning intuitsiooni. Tuleb arvestada, et selle domeeni mõjud väljenduvad kõikides domeenides. Domeeni esmatasandi mõjusid on küll raske aduda ja mõõta, kuid tegelikkuses peetakse psühholoogilist domeeni kampaaniate võitmise võimeks.

Füüsiline domeen rajaneb füüsilistel tegevustel – tuli ja manööver –, psühholoogiline domeen tugineb mõjutustegevustele.

Mõjutustegevused püüavad ennetada, veenda, agiteerida, heidutada ja sundida sihtauditooriume valima soovitud tegevuskava. Neid, kes soovitud tegevuskava raames tegutsevad, tuleb abistada, veenda ja julgustada. Mõjutustegevuste efektiivsuse tagamiseks peavad nad olema sünkroniseeritud ja koordineeritud. Mõjutustegevused võivad olla füüsilistel tegevustel rajanevad psühholoogilised tegevused, nagu:

- sõjakavalus, et vastast eksiteele viia, näiteks Tartu rahu läbirääkimistel lasti samal üksusel erinevas vormiriietuses marssida korduvalt mööda läbirääkimiste pidamise kohast, et luua pettekujutus reservide olemasolust;
- tulejõu, sh jõudemonstratsioon, näiteks IFORi missioonil demonstreerisid liikurhaubitsad M109 ja muu raske lahingutehnika jõudu vaenupooltele, et ära hoida vaherahu rikkumist;

²⁸ Chen, C. Peter. Bombing of Hamburg, Dresden, and Other Cities. 28 Mar 1942 – 3 Apr 1945. World War II Database. URL http://ww2db.com/battle_spec.php?battle_id=55/Bombing-of-Hamburg-Dresden-and-Other-Cities-World-War-II-Database.

- kohaliku elu infrastruktuuri ehitamine või taastamine, näiteks Narva malevkonna hoone rekonstrueerimine ennesõjaaegsel kujul.

Mõjutustegevusi teostatakse kogu tegevusspektri ulatuses, nagu:

- pettetegevus, näiteks luuakse kunstlik tugev elektromagnetiline jalajälg, et viia vastase ülemad eksitusse ja sundida neid valima vale põhijõupingutuse;
- psühholoogilist operatsiooni võib kasutada avaliku meedia vormis, mis võimaldab täpsete ja ausate uudiste edastamist elanikkonnale, sh vastase elanikkonnale, vähendades sellega vastase desinformatsioonikampaaniate efektiivsust;
- tsiviil-militaarkoostöö, mis on otsene kontakt elanikkonnaga ning annab kindluse ja legitiimsuse. Kaitseliidu sõnumeid esitab näiteks nendega nõustuv kohaliku omavalitsuse juht, mis annab erapooletu allika mõju kaudu sõnumile täiendava legitiimsuse;
- Movladi Udugov korraldas I Tšetšeenia sõja ajal mobiilsete raadiojaamadega Venemaa üksuste sisekommunikatsiooni. Vene üksuste ülemad proovisid takistada oma sõdurite juurdepääsu kodumaa ja rahvusvahelistele uudistele, Tšetšeenia iseseisvuslased täitsid infovaakumi ja lisasid sellesse demoraliseerivaid sõnumeid.

Nagu eelnevalt mainitud, ei ole infooperatsioonid asi iseeneses, vaid orgaaniline ja integreeritud osa kogu operatsiooni teostamisest ja disainist. Infooperatsioonide integratsioon on füüsilise ja psühholoogilise domeeni planeerijate teadlik koostegevus, kus arvestatakse kõiki asjakohaseid konfliktiosalisi ja nende infovahetuskanaleid. On oluline tagada, et erinevate tasandite juhid mõistaksid infooperatsioonide olulisust ega käsitleks neid kui sekundaarset tegevust. Selleks on vaja luua ekspertide kaader, mis on kõikide planeerivate staapide osa, et luua psühholoogilise ja füüsilise domeeni sümbioos, võimaldades niiviisi hoida initsiatiivi ning vastasest kiiremat ja kohalikke olusid täpsemalt lõimivaid otsustusprotsessi.